

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Ústav sociálních studií

Delikvence pod vlivem alkoholu u mládeže

Bakalářská práce

Autor:	Kristýna Semínková
Studijní program:	Sociální patologie a prevence
Vedoucí práce:	PaedDr. Bc. Martin Knytl, MBA, MCS
Oponent práce:	PhDr. Josef Kasal, Ph.D., MBA

Zadání bakalářské práce

Autor: Kristýna Semínková

Studium: P21P0248

Studijní program: B0923A190001 Sociální patologie a prevence

Studijní obor: Sociální patologie a prevence

Název bakalářské práce: Delikvence pod vlivem alkoholu u mládeže

Název bakalářské práce AJ: Delinquency Under the Influence of Alcohol Among Youth

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se zabývá delikvencí mládeže, která je páchána pod vlivem alkoholu. Řeší problematiku kriminality mládeže, požívání alkoholu a postavení mládeže v trestním právu. Zaměřuje se na faktory, jež ovlivňují delikventní chování mládeže se zaměřením na požívání alkoholu. Empirická část se věnuje kvantitativnímu šetření, které se zabývá projevy delikvence pod vlivem alkoholu u mládeže.

GŘIVNA, Tomáš a kol. *Kriminologie*. 5., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2019. 588 s. ISBN 978-80-7478-614-3.

KRAUS, Blahoslav a kol. *Středoškolská mládež a její svět na přelomu století*. Brno: Paido, 2006. 156 s. ISBN 80-7315-125-1.

MORAVCOVÁ, Eva, PODANÁ, Zuzana, BURIÁNEK, Jiří a kol. *Delikvence mládeže: Trendy a souvislosti*. Praha: Stanislav Juhaňák – Triton, 2015. 231 s. ISBN 978-80-7387-860-3.

ŠTABLOVÁ, Renata a kol. *Návykové látky a současnost*. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2006. 302 s. ISBN 80-7251-224-2.

VETEŠKA, Jaroslav a FISCHER, Slavomil. *Psychologie kriminálního chování: vybrané otázky etiologie, andragogické intervence a resocializace*. Praha: Grada, 2020. 208 s. ISBN 978-80-271-0731-5.

Zadávací pracoviště: Ústav sociálních studií,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: PaedDr. Martin Knytl, MBA, MCS

Oponent: PhDr. Josef Kasal, MBA, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 28.2.2023

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci *Delikvence pod vlivem alkoholu u mládeže* vypracovala pod vedením vedoucího práce PaedDr. Bc. Martina Knytla, MBA, MCS, samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 30. 4. 2024

Kristýna Semínková

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu mé bakalářské práce PaedDr. Bc. Martinu Knytlvi, MBA, MCS, za odborné a užitečné rady, které mi poskytl během zpracovávání této práce. Poděkování patří i mé bývalé paní učitelce ze střední školy Mgr. Miroslavě Zelené za pomoc při šíření dotazníků a za psychologické rady, které mi poskytla. Chtěla bych rovněž poděkovat všem respondentům, kteří se zúčastnili výzkumného šetření a byli ochotni vyplnit dotazník.

Anotace

SEMÍNKOVÁ, Kristýna. *Delikvence pod vlivem alkoholu u mládeže*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2024. 66 s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce se zabývá delikvencí, kterou páchá mládež pod vlivem alkoholu. V první části práce jsou vymezeny jednotlivé přístupy a příčiny delikventního chování, nechybí ani policejní statistiky za posledních pět let, jež umožňují čtenáři nahlédnout do této problematiky z reálného hlediska. Součástí jedné z kapitol je i trestněprávní vymezení a trestní postihy mládeže. Pozornost je rovněž věnována alkoholu, jako příčině delikventního jednání osob v mladém věku. Součástí kapitol jsou i jednotlivé přístupy k alkoholu a faktory, které zapříčiňují delikventní chování mládeže. Druhá část práce je částí empirickou, kde jsou uvedeny odpovědi respondentů z vybraných středních škol, u kterých byly zkoumány zkušenosti s alkoholem a následným delikventním jednáním pod vlivem této látky. Pro výzkum byli vybráni mladiství a osoby ve věku 18–19 let.

Klíčová slova: delikvence, alkohol, mládež, osoby ve věku blízkém věku mladistvých

Annotation

SEMÍNKOVÁ, Kristýna. *Delinquency Under the Influence of Alcohol Among Youth*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2024. 66 pp. Bachelor Thesis.

The bachelor's thesis deals with delinquency committed by youth under the influence of alcohol. The theoretical part of the thesis outlines various approaches and causes of delinquent behavior. It also includes police statistics for the past five years, providing readers with a real-world perspective on the issue. One of the chapters focuses on the legal definition and criminal penalties for youth. Attention is also given to alcohol as a cause of delinquent behavior in young individuals. The chapters explore different attitudes towards alcohol and factors contributing to youth delinquency. The second part focuses on research presenting responses from participants selected in high schools, who were surveyed about their experiences with alcohol and subsequent delinquent behavior under its influence. There were chosen youth and people at the age of 18–19.

Keywords: delinquency, alcohol, youth, individuals in close age to youth

Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářská práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č. 13/2022 (Řád pro nakládání s bakalářskými, diplomovými, rigorózními, dizertačními a habilitačními pracemi na UHK).

Datum:

Podpis studenta:

Obsah

Seznam zkratk	9
Úvod	10
1 Pojetí mládeže v trestněprávních souvislostech	11
1.1 Trestněprávní hledisko mládeže	11
1.2 Trestní odpovědnost mládeže	13
1.3 Mladiství pachatelé	15
1.4 Sankce ukládané mládeži	16
2 Delikvence a její projevy u mládeže	20
2.1 Rizikové chování jako předstupeň delikvence.....	21
2.2 Znaky delikvence mládeže.....	22
2.3 Příčiny vzniku delikventního chování	23
2.4 Statistiky delikvence mládeže.....	27
2.5 Statistiky Policie ČR – Kriminalita mladistvých na území ČR	28
3 Rizikové užívání alkoholu u mládeže	32
3.1 Vztah mládeže k alkoholu ve statistikách	33
3.2 Rizikové faktory ovlivňující vztah mládeže k alkoholu	35
3.3 Prevence jako ochrana před užíváním alkoholu u mládeže	38
4 Výzkumné šetření zaměřené na delikvenci mládeže pod vlivem alkoholu.....	40
4.1 Výzkumný problém, cíle, hypotézy a technika sběru dat	40
4.2 Charakteristika výzkumného vzorku	42
4.3 Výsledky výzkumného šetření.....	44
4.4 Shrnutí výsledků výzkumného šetření	54
Závěr	58
Seznam použitých zdrojů	60
Seznam objektů	63
Příloha	64

Seznam zkratek

CAN – Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte

CNS – Centrální nervová soustava

ESPAD – The European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs
(Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách)

ISRD – International Self-Report Delinquency Study

NSZ (2019–2027) – Národní strategie prevence a snižování škod spojených se závilost-
ním chováním 2019–2027

OZ – Občanský zákoník

PČR – Policie České republiky

SAHA – The Social and Health Assessment

TrZ – Trestní zákoník

ZSVM – Zákon o soudnictví ve věcech mládeže

Úvod

Delikvence mládeže je tématem pro mnoho knižních autorů a odborníků, kteří se zabývají převážně otázkou, proč a z jakého důvodu se dospívající stávají součástí něčeho, co je za hranicí zákona. Existuje několik faktorů, díky nimž dochází k takovému chování u dospívajících, jako jsou například dědičné prediktory delikventního chování a další. Málo autorů však řeší otázku vlivu životního stylu na rizikové chování a trestnou činnost u mládeže.

Hlavní otázka, kterou si kladu celé své studium, je, proč okolo mě nikdo neřeší vztah alkoholu k chování, jež není z hlediska morálky přípustné? Nikdy jsem nebyla nadšenec do nadměrného pití, ani při slavnostních událostech. Okolo mě se to hemžilo lidmi, kteří byli pod vlivem alkoholu a nedokázali se ovládat. Nezáleželo jim na tom, že alkohol je látka, která ovlivňuje daleko víc, než je v mé generaci známo.

Důvodem výběru tématu byl i můj studovaný obor na střední škole, kde jsem se zaměřovala na činnost PČR v souvislosti s trestním právem a celkovou kriminalitou. Jedním z důvodů, který mě vedl ke zpracování tématu, je sen o výkonu práce u příslušníků Policie České republiky, kde bych se chtěla zaměřit na preventivní činnost. Primární prevence je velmi zásadním krokem, jak ovlivnit chování dospívajících osob, které prožívají kritickou část svého života. Prostřednictvím kvalitně zpracovaných materiálů a pozitivnímu vlivu můžu částečně zabránit patologickým jevům a trestné činnosti, které se u těchto jedinců mohou objevit, a to převážně při požívání alkoholu.

V teoretické části jsou popsány základní pojmy, bez kterých toto téma nejde řešit. K této problematice rovněž patří obecná stránka delikvence, jakožto trestná činnost, proto je jí věnována samostatná kapitola. Dále se zabývám riziky a faktory, které ovlivňují dospívající při požívání alkoholu. Řeším i právní stránku, tedy postavení mládeže v rámci trestního řízení a opatření, jež jsou mládeži za trestnou činnost ukládány. Mým úkolem bylo i zpracovat policejní statistiky trestné činnosti za posledních 5 let, abych zjistila stav celkové kriminality mládeže v ČR. Empirická část je zaměřena na zkoumání delikventního jednání středoškoláků, kteří v době spáchání některého z uvedených činů byli pod vlivem alkoholu.

Cílem práce je prostřednictvím teoretických východisek představit rizika alkoholu a jeho účinky způsobující delikventní jednání u mládeže a v empirické části zjistit, zda středoškoláci páchají trestné činy v době, kdy jsou pod vlivem alkoholu.

1 Pojetí mládeže v trestněprávních souvislostech

Mládí je období, které je mezi dětstvím a dospíváním. Jedinci, kteří se nacházejí v této životní etapě, se nazývají mládeží. Jedná se o sociokulturní jev, jehož formy se postupně odrážejí v historicko-společenské dimenzi díky měnícímu se sociálnímu postavení a právním vztahům. Mládež je tvořena sociálně nezralými jedinci, kteří stále nemají roli dospělého jedince. V tomto období se právě na dospělost teprve připravují v podobě přípravy na výkon povolání, osvojování si jednotlivých návyků, jež jsou pro dospělého člověka společensky přípustné, připravují se na přijetí role manžela/manželky, rodiče, zaměstnance, voliče a další. Mládež je považována za specifickou sociální skupinu, jejíž výkonnost, v pracovní ani ve společenské sféře, není doposud plnohodnotná. Nejsou to děti, ale rovněž nejsou ani sociálně dospělí (Kraus, 2006, s. 9).

Pedagogický slovník definuje mládež následovně: „Jedná se o sociální skupinu tvořenou lidmi ve věku přibližně od 15 do 25 let, kteří již ve společnosti neplní role dětí, avšak společnost jim ještě nepřiznává role dospělých. Má charakteristický způsob chování a myšlení, jiný systém vzorů, norem a hodnot. Každá generace mládeže reprodukuje některé kulturní hodnoty dané společností, jiné odmítá a vytváří hodnoty nové.“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2013, s. 157)

U charakteristiky mládeže je určujícím znakem věk. Existují různé názory a pohledy na věkové rozmezí mládeže. Nejednoznačnost vymezení věkové kategorie je velmi zřejmá a není jasné dáno, jaké rozmezí je to správné, protože každá vědní disciplína bere mládež ze svého pohledu zkoumání odlišně (Kraus, 2006, s. 10).

S pojmem *mládež* se rovněž pojí pojem *adolescence*. Tento termín je odvozen z latinského slova *adolescere* = dorůstat, dospívat. Toto označení je typické pro psychologické vědy, zatímco mládež je typická pro pedagogiku a sociologii. Věkové rozmezí *adolescence* opět nekoresponduje s pojmem mládež, pokud hovoříme o horní hranici. Někteří uvádí rozmezí 15–20 let (Průcha, Walterová, Mareš, 1998), anebo 16/17–21 let (Smik, 2001). V souvislosti s mládeží je však nutné říct, že nelze přesně určit, kdy mládež vstupuje do dospělosti, je potřeba hledět na individualitu každého jedince a brát v potaz podmínky života každého člověka (Kraus, 2006, s. 11).

1.1 Trestněprávní hledisko mládeže

Proto, abychom pochopili interpretaci mládeže z pohledu trestního práva, je potřeba zmínit a vysvětlit několik pojmů, které jsou spojeny s touto problematikou. V ČR se řídíme

zákonem č. 40/2009 Sb. trestní zákoník, kde jsou vymezeny všechny trestné činy, kterých se může osoba starší 18 let na našem území dopustit. Obecná část je věnována základním pojmům a zásadám trestního práva hmotného. V případě řízení ve věcech mladistvých se však využívá **zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů**. Tento zákon upravuje podmínky odpovědnosti mládeže za protiprávní činy uvedené v trestním zákoníku, opatření ukládaná za takové protiprávní činy, postup, rozhodování a výkon soudnictví ve věcech mládeže (§ 1 odst. 1 ZSVM).

Z právního hlediska je důležité vysvětlit pojem *zletilost* a *nezletilost*. Občanský zákoník uvádí, že *plně svéprávným* se člověk stává zletilostí. Zletilost znamená způsobilost fyzické osoby vlastními úkony nabývat práva a brát na sebe povinnosti, jedná se o způsobilost k právním úkonům, a má rovněž deliktní způsobilost, tedy způsobilost dopustit se protiprávního jednání. Zletilosti se nabývá dovršením osmnáctého roku věku (§ 30 odst. 1 OZ). Před nabytím zletilosti se plné svéprávnosti nabývá přiznáním svéprávnosti, nebo uzavřením manželství. Svéprávnost nabytá uzavřením manželství se neztrácí ani zánikem manželství, ani prohlášením manželství za neplatné (§ 30 odst. 2 OZ). V případě trestního práva nezáleží na tom, zda je mladistvý dle občanského práva zletilý nebo nezletilý, protože i ten, kdo nabyt zletilosti dříve než v 18 letech, je z hlediska trestního práva stále mladistvý. Za *nezletilého* OZ považuje každého, kdo nenabyt plné svéprávnosti, je způsobilý k právním jednáním co do povahy přiměřeným rozumové a volní vyspělosti nezletilých jeho věku (§ 31 OZ).

Dalším pojmem, který využívá ZSVM, je *mládež*. Podle tohoto zákona se jedná o děti a mladistvé, dítětem mladším patnácti let se rozumí ten, kdo v době spáchání činu jinak trestného nedovršil patnáctý rok věku, mladistvý je ten, kdo v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok a nepřekročil osmnáctý rok svého věku. Má se však za to, že mladistvým je i ten, kdo v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok věku, ale u něhož není možné bez důvodné pochybnosti určit, že v době spáchání provinění překročil osmnáctý rok věku (§ 2 odst. 1 ZSVM). V trestním zákoníku se můžeme setkat s pojmem *osoby ve věku blízkém věku mladistvého*. S tímto pojmem se můžeme setkat např. v § 41 písm. f) TrZ, kde je charakterizována polehčující okolnost nebo při ukládání výchovných opatření podle ZSVM. Věkovou hranici zákon výslovně neupravuje, ale z pohledu ostatních vědních oborů a z praxe je kategorie těchto osob omezena na věk mezi 19–21 lety (z. č. 40/2009 Sb., TrZ).

Protiprávní čin je provinění, trestný čin nebo čin jinak trestný [§ 2 odst. 2 písm. a) ZSVM]. V rámci ZSVM jsou uvedeny tři typy protiprávních činů. **Proviněním** se rozumí trestný čin, který spáchal mladistvý (§ 6 odst. 1 ZSVM). **Trestným činem** se rozumí protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně (§ 13 odst. 1 TrZ). Za trestný čin je označován rovněž protiprávní čin v případech, kdy mladistvý již dovršil 18 let, ale řízení proti němu je vedeno ještě dle ZSVM. Za **čin jinak trestný** je označován protiprávní čin osoby, které jsou za určitých okolností beztrestné. Tato beztrestnost může být způsobena nedostatkem věku, tedy děti mladší 15 let, ale také nedostatkem přičetnosti nebo rozumové a mravní vyspělosti (z. č. 218/2003 Sb., ZSVM).

Orgány činné v trestním řízení mládeže

Orgány činné v trestním řízení jsou podle ZSVM **policejní orgán, státní zástupce a soudy pro mládež** [§ 2 odst. 2 písm. c) ZSVM]. ZSVM přímo stanovuje, že soudnictví ve věcech mladistvých a ve věcech posuzování činů jinak trestných spáchaných dětmi mladšími patnácti let vykonávají soudy pro mládež (§ 4 ZSVM). Soudem pro mládež se rozumí zvláštní senát anebo v zákonem stanovených případech předseda takového senátu nebo samosoudce příslušného okresního, krajského, vrchního a Nejvyššího soudu [§ 2 odst. 2 písm. d) ZSVM].

Z hlediska činnosti soudu pro mládež je důležité uvést sankce, které mohou právě soudy pro mládež mladistvým pachatelům ukládat. Mladistvým se ukládá, jako trestněprávní následek trestného činu, tzv. **opatření**. U dospělých to je trest a ochranná opatření. Odlišná terminologie udává rozdílný pohled na to, jak se trestají dospělý jedinci a mládež. Jedná se o **výchovná opatření** (§ 15 až 20), **ochranná opatření** (§ 21 až 23) a **trestní opatření** (§ 24 až 35) u mladistvých a **opatření ukládaná dětem mladším patnácti let** (§ 93), přiměřená omezení a přiměřené povinnosti ve smyslu trestního zákoníku a trestního řádu nahrazují výchovná opatření [§ 2 odst. 2 písm. b) ZSVM].

1.2 Trestní odpovědnost mládeže

Trestní odpovědnost je reakcí na předchozí jednání pachatele, které je podle TrZ protiprávní. Proto, aby byla osoba trestně odpovědná za trestný čin, který spáchala, je potřeba, aby splnila obecné znaky trestného činu, které jsou stanoveny v TrZ. Osoba, jež spáchala TČ musí splnit **věk a přičetnost**. To znamená, že v době spáchání skutku musí být osoba

starší 15 let. V TrZ se má za to, že den po 15. narozeninách je den, kdy se mladistvý stává trestně odpovědným (§ 25 TrZ). Druhou podmínkou je přičetnost, jedná se o schopnost osoby rozpoznat své protiprávní jednání a také schopnost ovládat své jednání (§ 26 TrZ). V § 26 TrZ je přičetnost vymezena následovně: „*Kdo pro duševní poruchu v době spáchání činu nemohl rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný.*“ Existuje však také zmenšená přičetnost: „*Kdo pro duševní poruchu v době spáchání činu měl podstatně sníženou schopnost rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, je zmenšeně přičetný.*“ (§ 27 TrZ)

Kromě obecných podmínek, jež jsou uvedeny v TrZ, ZSVM uvádí zvláštní podmínky pro trestní odpovědnost mladistvých. Proto, aby se mladistvý pachatel stal trestně odpovědným za provinění, jež spáchal, musí být **rozumově a mravně vyspělý**. „*Mladistvý, který v době spáchání činu nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný.*“ (§ 5 odst. 1 ZSVM) „*Dopustí-li se mladistvý uvedený v odstavci 1 činu jinak trestného nebo není-li z jiných zákonných důvodů trestně odpovědný, lze vůči němu použít vedle ochranných opatření (§ 21) obdobně postupů a opatření uplatňovaných podle tohoto zákona u dětí mladších patnácti let.*“ (§ 5 odst. 2 ZSVM)

Pokud mladistvý pachatel splnil podmínky trestní odpovědnosti, existuje několik způsobů, jak lze vyřešit jeho protiprávní jednání. Může být sankcionován, v některých případech však může trestnost provinění zaniknout. § 7 ZSVM upravuje tzv. **účinnou lítost**, je zde uvedeno, že trestnost činu, na který trestní zákoník stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let, spáchaného mladistvým zaniká, jestliže mladistvý po spáchání činu dobrovolně odstranil nebo napravil způsobený následek, anebo se o to pokusil, zejména nahradil způsobenou škodu, učinil opatření potřebná k její náhradě nebo se jinak pokusil odčinit způsobené následky, svým chováním projevil účinnou snahu po nápravě a čin neměl trvale nepříznivých následků pro poškozeného nebo pro společnost [§ 7 písm. a), b), c) ZSVM].

Dalším případem, kdy trestnost činu zaniká, je **promlčení trestního stíhání**. Trestnost činu zaniká uplynutím promlčecí doby, která činí 10 let, pokud mladistvý spáchal provinění, na které TrZ stanoví výjimečný trest, dále 5 let, pokud činí horní hranice trestní sazby nejméně 10 let a 3 roky u ostatních provinění [§ 8 odst. 1 písm. a), b), c) ZSVM]. Uplynutím promlčecí doby nezaniká trestní provinění, stanoví-li tak ohledně promlčení trestných činů trestní zákoník. Jedná se například o teroristický útok nebo rozvracení republiky (§ 35 TrZ).

1.3 Mladiství pachatelé

Každý skutek u mladistvého pachatele je nutné posuzovat individuálně, protože každý delikt, ať už je jakékoliv povahy, může skrývat odlišné psychologické skutečnosti. Vše se odvíjí od samotného jedince a jeho osobnosti. Posouzením osobnosti a sociálního kontextu vývoje mladistvého pachatele lze zjistit, zda posuzovat delikventní chování mladistvého pouze jako epizodický výpadek, tedy jako „vývojovou nehodu“, anebo zda se jedná o vážný příznak narušení osobnosti delikventního jedince. Tímto popisem je přiblížen princip diferenciacce, který hraje velkou roli v psychologickém zkoumání a posuzování delikventů. Z rozlišování uvnitř dané populace se vytváří vždy určitá typologie, která rozlišuje dané jedince od ostatních delikventů. Současná forenzní psychologie (aplikovaná vědní disciplína psychologie uplatňující se v soudní praxi) uvádí tři typové kvalifikace, podle které se dají rozlišit typy delikventní mládeže (Čírtková, 2014, s. 176).

Prvním typem je **socializovaný delikvent**, který nemá problematické chování ani žádné závažnější poruchy chování nebo osobnostní handicap. Hlavní příčinou jeho jednání je komplikované dospívání a mnoho negativních situačních vlivů, jako je například členství v problémové partě, delikventní jednání jako zkouška odvahy, experimentování s limity a hranicemi atd. Postupem vývoje jedince a dospívání dochází následně k postupnému vymizení delikventního chování. Druhý typ je **nesocializovaný delikvent**, jehož charakteristikou je instrumentální nebo impulzivní agrese. Vede nestálý životní styl s nerespektováním společenských norem. Příčinou tohoto chování je dřívější nedostatečná výchova a neosvojení si těchto norem v dětství a dospívání. Takový jedinec vyrůstá nejčastěji v nepřizpůsobivé rodině. Posledním typem je typ **osobnostně narušeného delikventa**. Ten se dopouští chladnokrevného a plánovaného násilí, dokáže kontrolovat své chování a před okolím může skrývat své plány a fantazie. Jedná se o manipulativního sociopata. Rodina, ve které mladistvý vyrůstá, může být, i přes jeho jednání, bez závažných konfliktů a nemusí být vůbec problémová (Čírtková, 2014, s. 177).

U mladistvých pachatelů je důležitá i jejich míra agrese. Rozlišují se **děťští agresori s raným startem** a **děťští agresori s pozdním startem**. Věková hranice mezi těmito typy je 14 let. Agresori s raným startem vyrůstají často v disfunkčních rodinách, kde chybí dohled nad jedinci a je zde převaha negativních výchovných praktik. Charakteristikou je jejich nepřizpůsobivě a násilné chování. Raný start agrese bývá považován za velmi rizikový faktor v době, kdy je třeba napravit delikventní chování. Pozdní agresori jsou vychovávaní častěji v rodinách, kde nedochází k negativní výchově a prochází

si nekonfliktním dětstvím. Jejich chování se stává výrazné až v období puberty i po ní. Násilné chování je spojováno s konflikty mezi rodiči, kdy rodiče nemají čas ani prostor poskytnout dítěti potřebnou citovou péči a podporu. Konfliktní rodina a nedostatek uznání vede jedince k přilnutí ke skupině vrstevníků, kde hlavním rizikovým faktorem je právě tato skupina, pokud má sklony k delikventnímu chování. Ve skupině se nejčastěji dopouštějí chování, jež není pro jejich věk přípustné, jedná se například o řízení motorových vozidel bez oprávnění, konzumace alkoholu nebo předčasná sexualita. Agresivní chování je rovněž typické pro tyto vrstevnické skupiny. Vyhledávají nebezpečné situace, které podporují kriminální chování (Čírtková, 2014, s. 178).

1.4 Sankce ukládané mládeži

Postih mladistvých pachatelů upravuje ZSVM, který uvádí, že účelem těchto opatření u mladistvých je vytvoření podmínek pro sociální a duševní rozvoj mladistvých se zřetelem k dosaženému stupni rozumové a mravní vyspělosti, osobnostním vlastnostem, rodinné výchově a prostředí mladistvého, ze kterého pochází, i jeho ochrana před škodlivými vlivy a předcházení dalšímu páčání provinění (§ 9 odst. 1 ZSVM).

ZSVM rozlišuje tři druhy možných opatření, jež lze mladistvým pachatelům uložit. Jedná se o **výchovná, ochranná a trestní opatření** (§ 10 odst. 1 ZSVM). V případě, kdy dojde k upuštění od trestního opatření nebo podmíněnému upuštění od trestního opatření, lze mladistvým uložit výchovné opatření. Výchovné opatření může být uloženo nejdéle na dobu stanovené zkušební doby u podmíněného odsouzení nebo podmíněného odložení peněžitého opatření. Jsou-li ukládána samostatně nebo vedle jiného ochranného nebo trestního opatření, lze je uložit nejdéle na dobu **3 let**. V rámci výchovných opatření lze uložit **dohled probačního úředníka, probační program, výchovná povinnost, výchovná omezení a napomenutí s výstrahou** (§ 15 odst. 2 ZSVM). Výchovná opatření může soud pro mládež, v přípravném řízení státní zástupce, ukládat se souhlasem osoby, proti níž se řízení vede, již v průběhu trestního řízení, a to nejdéle do jeho pravomocného skončení. Mladistvý může kdykoli v průběhu řízení až do jeho pravomocného skončení svůj souhlas odvolat prohlášením adresovaným soudu pro mládež, v přípravném řízení státnímu zástupci, který vede řízení. Výkon výchovného opatření tím končí (§ 15 odst. 3 ZSVM). Účelem výchovného opatření je usměrnit způsob života mladistvého a podpořit tím jeho výchovu (§15 odst. 3 ZSVM). Jestliže se ukáže, že úplné nebo včasné plnění výchovného opatření je pro mladistvého nemožné nebo je nelze na něm

spravedlivě požadovat, soud pro mládež, v přípravném řízení státní zástupce, nařízené výchovné opatření zruší nebo změní. V ostatních případech může soud pro mládež zrušit uložené výchovné opatření nejdříve po uplynutí jedné třetiny doby, na kterou bylo uloženo, nejdříve však po uplynutí 6 měsíců jeho trvání. Stanovená zkušební doba zůstává nedotčena (§ 15 odst. 5 ZSVM). Zjistí-li soud pro mládež, že jsou dány důvody pro nařízení ústavní výchovy podle občanského zákoníku, dá obecnému soudu podnět k zahájení řízení (§ 15 odst. 6 ZSVM).

Dalším druhem jsou ochranná opatření. Mezi ochranná opatření patří **ochranné léčení, zabezpečovací detence, zabránění věci nebo části majetku a ochranná výchova**. Účelem ochranných opatření je kladné ovlivnění duševního, mravního a sociálního vývoje mladistvého a také chránit společnost před pácháním provinění mladistvými (§ 21 odst. 1 ZSVM). Ochranná výchova může být uložena pouze podle ZSVM, ostatní ochranná opatření se ukládají podle TrZ (§ 15 odst. 2 ZSVM).

Poslední druh sankce, jež může být uložena mladistvým pachatelům, jsou trestní opatření. Tato opatření jsou ukládána za spáchané provinění mladistvým a lze mu uložit:

- a) obecně prospěšné práce
- b) peněžitě opatření
- c) peněžitě opatření s podmíněným odkladem
- d) propadnutí věci
- e) zákaz činnosti
- f) zákaz držení a chovu zvířat
- g) vyhoštění
- h) domácí vězení
- i) zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce
- j) odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu (podmíněné odsouzení)
- k) odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem
- l) odnětí svobody nepodmíněné (§ 24 odst. 1 ZSVM).

Při výměře trestního opatření se přihlíží u mladistvých pachatelů k následujícím okolnostem: Pokud úspěšně vykonal probační program nebo jiný vhodný program sociálního výcviku, psychologického poradenství, terapeutický program, program zahrnující obecně prospěšnou činnost, vzdělávací, doškolovací, rekvalifikační nebo jiný vhodný program k rozvíjení sociálních dovedností a osobnosti mladistvého, nebo pokud poskytl

zadosti učinění poškozenému, nahradil úplně nebo alespoň částečně způsobenou škodu, odčinil nebo alespoň zmírnil újmu, kterou mu způsobil, a přičinil se o obnovení právních a společenských vztahů, které narušil svým chováním, anebo po spáchání provinění se choval tak, že lze důvodně předpokládat, že se v budoucnu již trestné činnosti nedopustí (§ 25 odst. 1 ZSVM). Soud pro mládež, při stanovení druhu trestního opatření a jeho výměry, přihlíží také k tomu, že mladistvý spáchal provinění ve stavu zmenšené přičetnosti, který si přivodil vlivem návykové látky (§ 24 odst. 2 ZSVM).

U dětí mladších 15 let, lze použít poněkud omezenější výčet opatření než u mladistvých, důvodem je především věk dítěte, rozumová a mravní vyspělost „*Dopustí-li se dítě mladší než patnáct let činu jinak trestného, učiní soud pro mládež opatření potřebná k jeho nápravě.*“ (§ 89 odst. 2 ZSVM) Jedná se o tato opatření:

- a) výchovná povinnost
- b) výchovné omezení
- c) napomenutí s výstrahou
- d) zařazení do terapeutického, psychologického nebo jiného vhodného výchovného programu ve středisku výchovné péče
- e) dohled probačního úředníka
- f) ochranná výchova
- g) ochranné léčení

Ochranná výchova může být uložena soudem pro mládež dítěti, které spáchalo čin jinak trestný pouze v případě, kdy za něj TrZ dovoluje uložit výjimečný trest, a které v době, kdy čin spáchalo, dovršilo 12. rok svého věku a nedovršilo 15 let (§ 93 odst. 2 ZSVM). „*Ochranné léčení může soud pro mládež uložit dítěti mladšímu patnácti let, a to na základě výsledků předchozího vyšetření duševního stavu dítěte (§ 58), jestliže spáchalo čin jinak trestný ve stavu vyvolaném duševní poruchou, nebo pod vlivem návykové látky nebo v souvislosti s jejím zneužíváním, jde-li o dítě, které se oddává zneužívání takové látky, a jeho pobyt na svobodě bez uložení ochranného léčení je nebezpečný.*“ (§ 93 odst. 4 ZSVM)

Podle povahy nemoci a dalších léčebných možností soud pro mládež může uložit ochranné léčení ústavně nebo ambulantně. Soud pro mládež může toto rozhodnutí rovněž dodatečně změnit. Ochranné léčení trvá do doby, dokud to vyžaduje jeho účel. Soud pro mládež přezkoumává, zda trvají důvody pro pokračování v ochranném léčení, a to nejméně jednou za 1 rok (§ 93 odst. 5 ZSVM).

Probační úředník při výkonu dohledu pravidelně navštěvuje dítě mladší 15 let v jeho bydlišti, a pokud je důvod a je to účelné, tak i ve škole nebo na jiném vhodném místě (§ 93 odst. 6 ZSVM). *„Na ukládání a výkon výchovných povinností, výchovných omezení a napomenutí s výstrahou se s přihlédnutím k věku dítěte použijí přiměřeně ustanovení § 18 až § 20 a § 81. Tato opatření může dítěti mladšímu patnácti let uložit pouze soud pro mládež.“* (§ 93 odst. 7 ZSVM)

Pokud soud pro mládež ukládá dítěti mladšímu 15 let opatření, dbá převážně na výchovné působení a sleduje preventivní účinek, který by na dítě mělo opatření mít. Všechna opatření lze dítěti mladšímu 15 let uložit až do jeho 18 let, výjimkou je však ochranné léčení, jež lze uložit a vykonávat i po dovršení 18. věku dítěte (§ 93 odst. 8 ZSVM).

2 Delikvence a její projevy u mládeže

Pojem *delikvence* vychází z latinského slova *delinquere*, které v překladu znamená provinut se. Delikvenci neboli delikventní chování lze charakterizovat jako „*formu společensky zvláště závažného, nepřijatelného chování s protispoločenským dopadem.*“ (Blažek, Fischer, Škoda, 2019, s. 13) Z právního hlediska lze říct, že se jedná o chování, které spočívá v porušení určitých legislativních norem, po tomto porušení následují sankce za takové chování. Z hlediska tématu této práce je nutné zmínit, že delikvencí označujeme kriminalitu, kterou páchá mládež. V užším pojetí lze tímto pojmem pojmenovat kriminalitu dětí a mladistvých. Jedná se o širší pojem, než je kriminalita a zahrnuje rovněž jednání, která nejsou z hlediska trestního práva trestným činem. Důsledkem je nízká společenská škodlivost a v praxi se jedná například o užívání návykových látek nebo záško-láctví. U mladistvých se můžeme setkat s pojmem *juvenilní delikvence* a u dětí mladších 15 let s *predelikvencí* (Bělík a kol., 2017).

Delikventní chování můžeme chápat jako neschopnost jedince plnit požadavky dané společnosti na předem stanovenou seberealizaci a fungování. Pokud je jedinec schopen chápat normy a daná pravidla společnosti, je společenské hodnocení takového protiprávního jednání namístě. Sankce, jež se ukládají za takové jednání, mohou počínat od „napomenutí“ až po trest odnětí svobody. Je však důležité si uvědomit, že pro takové hodnocení je třeba, aby toto chování bylo neomluvitelné a dalo se právně sankcionovat. V případě, kdy čin spáchá osoba, která má například mentální retardaci a její jednání je omezeno tímto problémem, nelze takový čin brát za plně neomluvitelný. Jednání osoby je v tomto případě ovlivněno omezenou mentální kapacitou a nelze ho trestat. V rámci opatření je takovým jedincům poskytnuto psychologické hodnocení místo společenského a bývá jim uložena ochranná ústavní léčba nebo ústavní pobyt (Blažek, Fischer, Škoda, 2019, s. 14).

Je potřeba zmínit i samotný pojem *kriminalita mládeže*, který lze definovat jako „*způsoby chování, které jsou v dané společnosti trestné. Jde o souhrn trestných činů a chování, které se v konkrétní společnosti vyskytly a vyskytují, jsou sankcionovatelné podle trestního zákoníku, a to jak zjevné, tak latentní.*“ (Blažek, Fischer, Škoda, 2019, s. 15) Pojem *kriminalita* vychází z latinských slov *criminalis* = zločinný a *crimen* = zločin. Kriminalita mládeže spadá pod celkovou kriminalitu a zahrnuje jednání, které páchají osoby do 18 let svého věku. Jedná se však o užší pojem než delikvence, protože

ta, na rozdíl od kriminality, zahrnuje jednání porušující právní, ale i společenské normy (Blažek, Fischer, Škoda, 2019, online, s. 15).

2.1 Rizikové chování jako předstupeň delikvence

Nadřazeným pojmem k termínům *problémové, asociální, delikventní, antisociální a disociální chování* je *rizikové chování*. Zabývají se jím nejen společenskovědní obory, ale také medicínské. Z hlediska této práce lze pojem chápat jako „*chování, které přímo nebo nepřímo ústí v psychosociální nebo zdravotní poškození jedince, jiných osob, majetku nebo prostředí.*“ (Nielsen Sobotková a kol., 2014, s. 40)

Jedná se o fenomén, který je velmi rozsáhlý a je potřeba mezioborového pohledu. Toto chování v dospívání je velmi zkoumaný pojem z hlediska vývojové a sociální psychologie. Tímto pojmem se však zabývají další vědní disciplíny, jako je kriminologie nebo sociální pedagogika a další vědy o člověku a společnosti. Nejednoznačná terminologie je způsobena převážně díky teoretickým východiskům jednotlivých disciplín zkoumání, které se zaměřují na odlišné kontexty tohoto chování. Je však zřejmé, že rizikové chování ovlivňuje jedincovo fyzické i duševní zdraví, ale také sociální začlenění. S rizikovým chováním se pojí již zmíněná delikvence, dříve využívaná jako právní termín, který se dostal do slovníku i sociálních vědám. Toto chování může, ale nemusí, být spojováno s právními důsledky. Delikventní chování bývá mírnějším porušením právních a morálních norem, zatímco pojem kriminalita je používán pro závažné trestné činy (Nielsen Sobotková a kol., 2014, s. 40).

Rizikové chování nelze zahrnout do samotné delikvence, bývá však někdy chápáno jako předstupeň nebo signál pozdějších rizik. Jedná se o nekonformní jednání vyznačující se vybočováním z norem a také porušením společenských, školních a jiných pravidel společnosti. V dospívání bývá takové chování částečně považováno za normální a charakterizuje složitější vývojové období jedince. Charakteristickým znakem je i míra zvýšeného rizikového a delikventního chování, které lze chápat jako tzv. testování okolí a norem v dané společnosti. Někteří jedinci se postupem dospívání vymaní z tohoto chování, jiní však v takovém jednání pokračují a jejich činy nabírají na závažnosti. Je velmi nepředvídatelné, jakým směrem se jedinec vydá, v tomto případě je na místě včasná prevence a intervence (Moravcová a kol., 2015, s. 46).

Mezi rizikové chování lze zařadit například záškoláctví, lhaní, agresivitu a agresivní chování, šikanu a její druhy, obecně kriminální jednání, vandalismus, závislostní chování, především ve formě užívání alkoholu a drog, rizikové chování v dopravě, nezdravé stravování a další (Nielsen Sobotková a kol., 2014, s. 51).

Právě forma závislosti v podobě pití alkoholu bývá spojována s delikvencí a byla ověřena mnoha zahraničními studiemi. Mnoho výzkumů dokazuje, že dřívější počátek požívání alkoholu může zapříčinit vyšší pravděpodobnost nadužívání v budoucnu (Moravcová a kol., 2015, s. 47). V rámci projektu SAHA, ve kterém byl proveden výzkum mezi věkovou skupinou 12–16letých dětí v letech 2003–2004, potvrdil, že užívání alkoholu souvisí s antisociálním chováním. Podle studie je kritické období pro rozvoj rizikového chování raná adolescence. Se zvyšujícím se věkem problémové chování narůstá a nabírá na nebezpečnosti (Nielsen Sobotková a kol., 2014).

2.2 Znamky delikvence mládeže

Delikvence mládeže je od kriminality dospělých rozdílnější. Ačkoliv se za posledních 20 let snižuje protiprávní jednání mládeže, patří toto téma mezi hlavní kriminologický zájem. Studium a výzkum nezákonného chování dětí a mladistvých je obecně považováno za důležité, protože v tomto věku jedince existuje největší šance na jeho nápravu a opětovný návrat do společnosti (Moravcová a kol., 2015, s. 13).

Mezi hlavní charakteristické znamky delikvence mládeže patří: **spolupachatelství ve skupinách**, kdy je trestná činnost prováděna s ostatními vrstevníky, takové jednání je ve většině případů páčáno pod vlivem momentální situace, kde převládá emotivní motivace než ta rozumová. Impulze pro trestnou činnost je v nespočetně případech **alkohol, nebo jiná návyková látka**. Právě alkohol a ostatní návykové látky zvyšují u mládeže agresivitu a nepřiměřené reakce (Nielsen Sobotková a kol., 2014, s. 51). Moravcová a kol. uvádějí, že samotná zkušenost s alkoholem není riziková, ale velkým problémem je nízká sebekontrola, která podporuje tendenci k impulzivnímu jednání, nízké emoční regulaci a ochotě riskovat, z toho pramení rizikové a delikventní jednání. Čím dříve děti začnou konzumovat alkohol, tím větší je pravděpodobnost jeho užívání v pozdějším věku. Děti se zkušeností s konzumací alkoholu obvykle praktikují i jiné formy rizikového chování, kromě páčání zločinu také nebezpečně řídí, užívají drogy a chovají se riskantně (Moravcová a kol., 2015). Riziko v požívání alkoholu v mladém věku spočívá také v nižší toleranci, menší zkušenosti, která podporuje sklon k riskování a experimentování. To má

za následek nebezpečné chování a trestnou činnost pod vlivem alkoholu či jiné návykové látky. V důsledku toho narůstají problémy nejen v sebeovládání a vlastního vnímání, poškození mozkových buněk, ale také přicházejí problémy ve školním a rodinném prostředí, kde se tyto uvedené znaky odrážejí v interakci s ostatními členy rodiny nebo vrstevníky (Nešpor, 2018).

Dalším znakem delikventního jednání je **nedokonalost přípravy trestné činnosti**. Často delikventi nemají plán a chybí celkové plánování skutku, součástí je i nedostatek nástrojů a jejich nepřipravenost při spáchání trestné činnosti. **Neúměrná tvrdost** je spojena s devastací a ničením předmětů nebo znehodnocování zařízení při páchání skutku. Častým znakem při páchání trestné činnosti mladými pachateli je **odcizování předmětů**, jež jsou potřeba při momentálních situacích na místě činu, nebo které se jim jednoduše líbí anebo je potřebují. Nejčastějšími předměty jsou automobily, motocykly, oblečení, nože, alkohol, cigarety atd. Po spáchání trestného činu dochází k **přerozdělování získaných předmětů mezi skupinu spolupachatelů**. Peněžní prostředky utrácí skupina společně, ale lze pozorovat patrnou hierarchii mezi členy skupiny (Nielsen Sobotková a kol., 2014, s. 51).

2.3 Příčiny vzniku delikventního chování

Důvodů, proč se mládež chová delikventně, je mnoho a mají na to vliv různé faktory, které spolu navzájem souvisí a vytváří tak obraz toho, proč se někteří dospívající jedinci dopouští kriminálního jednání. Hlavními faktory jsou faktory **biologické** (dědičnost, vrozené predispozice), **psychologické** (osobnost, poruchy osobnosti) a **sociokulturní** (rodina, škola, vrstevníci).

Biologické faktory

Tyto faktory jsou spojovány představou, že dědičnost a její predispozice mohou způsobovat deviantní jednání jedince. U takového jednání není důležitá výchova nebo sociální prostředí, ale biologická podstata daného jedince, která ovlivňuje jeho následný vývoj.

Hlavním biologickým faktorem je **pohlaví**. U mužů dochází k delikventnímu chování a jiným poruchám chování mnohem častěji než u žen. V policejních statistikách stíhaných osob je poměr mužů k ženám 4:1. Nicméně v posledních letech kriminalita u žen narůstá. Důvodem může být větší tendence k agresivnímu chování, které zapříčiňuje mužský pohlavní hormon testosteron, ale také odlišná výchova dívek a chlapců, která je

závislá jak na prostředí, tak i na výchově a přístupu ze strany rodičů a učitelů (Matoušek, Matoušková, 2011, s. 33).

Za zmínku stojí i objev ze 60. let 20. století v oblasti humánní genetiky, kdy vědci objevili chromozómový řetězec, jež se vyskytuje pouze u některých mužů. „*Syndrom XYY*“ („*zločinecký gen*“) je abnormální kombinace chromozomů, která byla dříve známa jako „*Klinefelterův syndrom*“ a u mladých dospívajících chlapců se projevovala převážně nižší inteligencí. Tito jedinci často selhávají ve stresových a zátěžových situacích a taková situace může vést k deviantnímu chování. Je důležité zmínit, že tito lidé nemusí páchat vždy trestnou činnost, mohou pouze selhávat, ale mají k tomu jednoduše větší dispozici. Muži se „*syndromem XYY*“ bývají vyšší a pokud jsou ve vězení, jsou v porovnání s ostatními vězni agresivnější a nebezpečnější. Postupem času se však začaly objevovat výzkumy na toto téma a došlo k častému vyvrácení této biologické teorie, proto je v dnešní době tento syndrom považován za málo významný v souvislosti s kriminalitou (Matoušek, Matoušková, 2011, s. 35).

Dalším významným faktorem je **věk**. V souvislosti s hyperkinetickou poruchou můžeme zaznamenat, že první poruchy chování se mohou objevovat již v 5 letech života dítěte, nicméně se častěji objevuje v období adolescence. Míra **dispozice ve formě temperamentových vlastností osobnosti** rovněž ovlivňuje chování jedince. Jedinci, kteří mají zvýšenou impulzivitu a mají nižší míru frustrační tolerance, jsou více náchylní k delikventnímu chování než ti, u nichž se tyto temperamentové složky osobnosti nenacházejí (Blažek, Fischer, Škoda, 2019, s. 18).

Rozdíl mezi pachateli a lidmi, kteří se trestných činů nedopouští, lze pozorovat na vlastnostech daných jedinců. Psychologická vyšetření vězňů ukázala, že rozdíly mezi trestanými a netrestanými jsou následující: snížená sebekontrola, nižší tolerance k chování a odpovědnost za své chování, vyšší impulzivita, méně přátelství, méně zralí, pocit nadřazenosti a zaměřují se převážně na sebe (Matoušek, Matoušková, 2011, s. 31).

Vrozené dispozice mají rovněž velký význam ve způsobu chování daného jedince. Mohou se objevovat rané poruchy a poškození CNS. Poruchy chování souvisejí i s lehkou mozkovou dysfunkcí, dále pak hyperkinetická porucha, kde se jedná nejčastěji o poruchu pozornosti s hyperaktivitou. V této souvislosti se lze zmínit o tzv. Teorii mentální nedostačivosti od Henryho Goddarda. Ten se zaměřoval na mentálně retardované jedince. Tvrdil, že „*nízká úroveň mentálních schopností je jednou z hlavních příčin delikvence*.“ (Kraus, 2015, s. 26) Nicméně i tato teorie a výsledky výzkumu byly vytýkány ostatními odborníky, nedokázal totiž stanovit podíl biologických a sociálních faktorů

na sociálně deviantní chování a kritika byla namířena na jeho slabomyslné posuzování za pomoci fotografií (Kraus, 2015).

V rámci biologických teorií stojí za to uvést genetické studie dvojčat a adopční studii, která, i podle dnešní společnosti, souvisí s delikvencí mládeže. Příspěvek k biologickým teoriím přidal dánský výzkum Karla O. Christiansena, který sledoval dvojčata narozená v letech 1881-1910. U těchto dvojčat zjistil, že u mužských jednovaječných dvojčat je shoda a pravděpodobnost v kriminálním chování 2–3krát větší než u dvojvaječných. Trestnou činnost u více jak 14 000 dětí, jež byly adoptované, analyzoval Sarnoff A. Mednick. V rodině, kde byl trestaný biologický otec, byla větší pravděpodobnost delikventního jednání dítěte, než když byl trestaný rodič adoptivní. I přesto, že sourozenci byli adoptováni do odlišných rodin a nepřišli do styku s delikventním otcem, velká část dětí se i tak dopouštěla trestné činnosti. Je opět potřeba zmínit, že velkou roli zde hraje prostředí, ve kterém se jedinci nacházeli (Kraus, 2015).

Psychologické faktory

Mezi psychologické faktory patří **úroveň mentálních schopností**. Dospívající jedinci s poruchou chování mají nižší míru rozumových schopností, to souvisí se školními a mimoškolními úspěchy a neúspěchy. Reakcí na neúspěch bývá často záškoláctví, vzdorovitost, požívání alkoholu a jiné rizikové chování, které může vyústit až v delikventní či kriminální. Velkým problémem je **psychická deprivace** nebo také vyskytující se **syndrom CAN**. Souvislost s psychickou deprivací má i „**teorie vazby**“, kterou uvedl psycholog John Bowlby. Podlé této teorie „*deviantní chování nevychází z dědičných predispozic, ale z období rané socializace, kdy si jedinec vytváří postoje vůči normám a hodnotám. Většina delikventů, kteří jsou recidivisté, trpí nedostatkem mateřské lásky.*“ (Kraus, 2015, s. 29)

Sociokulturní faktory

Tyto faktory souvisejí s prostředím, ve kterém se jedinec nachází a ve kterém vyrůstá. **Rodina** je základní a nejdůležitější prvek v životě každého z nás a je považována za hlavního činitele, který svým selháním dětem umožňuje delikventní a kriminální chování. Proto je velmi důležité, jak se rodinní příslušníci k sobě chovají a jak probíhá výchova potomků. Měla by plnit důležité funkce a zajistit tak vše potřebné, co každý člověk potřebuje. Velký význam hraje i dysfunkčnost a neúplnost rodiny, zda dospívající vyrůstá

v cizí rodině, nebo je v ústavní či ochranné výchově. Je časté, že se jedinec z disfunkční rodiny od rodiny odcizí a hledá útěchu právě u vrstevnické party, která ho naplní pocitem důležitosti, zde se mohou objevovat významná rizika, která přispívají k delikventnímu chování. Dalším významným faktorem je **škola a vrstevníci**. Ve škole se objevuje další autorita naproti rodičům, kterou musí dospívající respektovat. Postupem dospívání se stává učitel rivalem proti vrstevnické partě, ve které se adolescent nachází. Příčinou delikventního chování může být kombinace školního neúspěchu a chycení se špatné party lidí, která ovlivňuje rozhodování jedince. Pokud se členové party chovají delikventně, je velká pravděpodobnost, že jedinec se takto bude chovat také, aby ho vrstevníci ze své skupiny nevyřadili. Mnohdy tak může jednat i proti svému rozhodnutí. Význam v tom hraje i **prostředí**, kde se škola, vrstevnické skupiny a jedinec nachází, ale také její výběr. Ve výzkumu od Pertolda bylo zjištěno, že výběr střední školy je rovněž faktorem, který ovlivňuje výskyt rizikového chování jako je pití alkoholu, nebo užívání jiné návykové látky. Je proto důležité vnímat tento fakt v souvislosti s páčáním delikvence pod vlivem alkoholu (Pertold, 2015).

Je známo, že dospívající, kteří bydlí ve městech, kde je větší anonymita a nižší sociální kontrola, mají větší možnost experimentovat a obstarávat si alkoholické nápoje a jiné návykové látky než jedinci, kteří žijí na vesnicích a do města například dojíždějí pouze kvůli škole. I zde je ale riziko ovlivnitelnosti právě městskými partami a spolužáky (Blažek, Fischer, Škoda, 2019, online, s. 20).

Další výzkum na podobné téma zpracovala Jaroslava Fendrychová. Dotazníkové šetření bylo provedeno na třech typech středních škol, a to na středních školách s maturitou, na gymnáziích a na středních školách s výučním listem. Celkově se zúčastnilo 1086 respondentů ve věkovém rozmezí 15–19 let, z toho 655 dívek a 431 chlapců. Počet žáků na střední škole s výučním listem byl 322, s maturitou 433 a žáků gymnázia bylo celkem 331. Cílem výzkumu bylo zjistit, jaký vztah mají středoškoláci ke kouření cigaret a pití alkoholu a porovnat samotné žáky v jednotlivých skupinách respondentů podle pohlaví a typu studované školy. Hlavní otázka byla, zda respondenti odsuzují konzumaci alkoholu u svých spolužáků, zda rovněž pijí alkohol, jaký druh a v jaké míře.

Výsledky ukázaly, že dívky (50,4 %) u svých spolužáků daleko méně odsuzují pití alkoholu než chlapci (34,4 %), a malé procento ze všech dotazovaných (4,3 %) pití alkoholu u spolužáků odsuzovalo. Pravidelných konzumentů alkoholu bylo více chlapců (5,2 %) než dívek (0,8 %). Úplných abstinentů bylo celkem 4,1 % ze všech dotazovaných.

Z hlediska typu škol byli k pití alkoholu u spolužáků nejvíce tolerantní dotazovaní žáci na středních školách s maturitou. Nejvíce pravidelných konzumentů bylo na středních školách s výučním listem, ale ostatní střední školy s maturitou nebyly nijak pozadu. Příležitostní konzumenti alkoholu studovali rovněž na střední škole s maturitou. Celkem takto odpovědělo 21,2 % dívek a 7,6 % chlapců (Fendrychová 2009 in *Pediatric pro praxi*, online).

2.4 Statistiky delikvence mládeže

Pro lepší orientaci v problematice je důležité znát přesná data delikvence mládeže z různých výzkumů a statistik. Prvním zdrojem, který nám může problematiku přiblížit v číslech, jsou self-reportové studie ISRD (*International Self-Report Delinquency*), které vnesly významný přínos pro českou kriminologii. Studie ISRD-1 vznikla v roce 1992, poznatky z první vlny byly využity do ISRD-2 z roku 2007 a ISRD-3 z jara 2013. V těchto studiích bylo zastoupeno více než 30 evropských zemí a do nich se řadí i ČR. Studie se zaměřují na delikventní chování u mládeže ve věku 12–16 let (Moravcová, 2015, s. 17-18).

V rámci realizace výzkumu ISRD-2 byl hlavní sběr dat realizován v letech 2006 a 2007 výzkumnou agenturou UNIVERSITAS. V roce 2013 se ČR zúčastnila doposud poslední vlny, tedy ISRD-3, jež byla realizována na jaře téhož roku. Výzkumu ISRD-2 se zúčastnilo celkem po vážení 2275 (1110 chlapců a 1157 dívek) a ve výzkumu ISRD-3 celkem 2116 respondentů, z toho 1043 chlapců a 1066 dívek. Při porovnávání obou vln byly upraveny váhy, jež vyrovnávají věkovou strukturu na 13–15 let (Moravcová, 2015, s. 18-25).

Z výsledků výzkumu ISRD-3 vyplynulo, že alespoň jednou spáchalo nějaký delikt celkem 38 % respondentů. Majetkový delikt spáchalo 19 % dotazovaných, závažný násilný čin byl spáchán 17 % respondenty a ostatní delikty, jež nejsou tak závažné, spáchalo celkem 20 %. Krádež v obchodě uvedlo celkem 23,6 % ve výzkumu ISRD-2 a v ISRD-3 tato hodnota klesla na 12,7 %. Rvačky se dopustilo celkem 19,9 % (ISRD-2) a 9,4 % v ISRD-3. Loupež uvedlo 1,4 % (ISRD-2) a 0,7 % (ISRD-3). Úmyslné ublížení na zdraví uvedlo pouze 1,5 % (ISRD-2) a 1,4 % (ISRD-3). Vandalismus byl zastoupen 11,6 % v ISRD-2 a 10,8 % v ISRD-3 (Moravcová, 2015, s. 28-32).

Z výsledků jasně vyplývá, že postupem času delikvence mládeže ubývá rok od roku. Sám Kraus uvádí, že v posledních pětadvaceti letech dochází k poklesu

trestaných mladistvých pachatelů. Rovněž zmiňuje i podíl druhů trestné činnosti mezi mladistvými, kdy stejně jako u dospělých převládá majetková trestná činnost (Kraus, 2015).

Pokud se budeme zabývat pohlavím mladistvých pachatelů v rámci celkové kriminality mladistvých, uvádí se, že 15-17 % žen do 18 let páchá trestnou činnost (Scheinost a kol., 2021, online).

2.5 Statistiky Policie ČR – Kriminalita mladistvých na území ČR

Institut pro kriminologii a sociální prevenci zpracoval statistiky kriminality za roky 2017 až 2021, kde se konkrétněji zaměřuje i na problematiku kriminality mládeže a rozpracovává velmi podrobně veškeré statistiky z oblasti kriminality.

Celkově bylo v roce 2021 stíháno 3288 osob mladších 18 let, z celkového počtu stíhaných osob Policií ČR je to 4,7 %. Ze statistik stíhaných osob Policií ČR za rok 2021 vyplývá, že mladiství pachatelé do 18 let spáchali menší počet deliktů než v předchozích letech. Počet stíhaných mladistvých je v roce 2021 o 0,3% větší než v roce 2020. I přes to, že se kriminalita u mladistvých nepatrně zvýšila, je to méně na celkové kriminalitě než v roce 2019, kdy osoby mladší 18 let se na celkové kriminalitě podílely v 5,1 %. Z výsledků vyplývá, že nedochází k žádným velkým nárůstům a spíše se kriminalita zmírňuje (Scheinost, 2022, online).

Tabulka 1 *Přehled počtu spáchaných deliktů v letech 2017-2021 s rozdělením podle věku delikventů*

věk	roky					Průměr za roky 2017–2021	Průměr za roky 2016–2020
	2017	2018	2019	2020	2021		
0–11	525	468	404	371	308	415,2	445,6
12–14	1 224	1 269	1 486	1 280	1 089	1 269,6	1 282,0
15–17	2 490	2 505	2 483	2 130	1 891	2 299,8	2 428,2
celkem	4 239	4 242	4 373	3 781	3 288	3 984,6	4 155,8

Zdroj: Scheinost a kol., 2022, s. 77

Tabulka 1 uvádí celkové počty spáchaných deliktů za roky 2017 až 2021. Za pozornost stojí sloupce průměrných počtů spáchaných deliktů za jednotlivé roky, ze kterých vyplývá, že se kriminalita v jednotlivých věkových kategoriích a za dané roky

snižuje. Velmi zajímavý fakt je, že kategorie sedmnáctiletých pachatelů tvoří více jak pětinu všech stíhaných mladistvých pachatelů do 18 let.

Tabulka 2 *Přehled počtu spáchaných deliktů v letech 2018-2021 podle věku delikventů a jednotlivých druhů kriminality*

Věkové kategorie pachatelů	Rok 2018			Rok 2019			Rok 2020			Rok 2021		
	0–14 let	15–17 let	suma	0–14 let	15–17 let	suma	0–14 let	15–17 let	suma	0–14 let	15–17 let	suma
celková kriminalita	1727	2423	4150	1879	2408	4287	1636	2060	3696	1380	1830	3210
z toho												
majetková kriminalita	621	865	1486	660	881	1541	585	735	1320	396	618	1014
násilná kriminalita	387	613	1000	422	577	999	352	465	817	335	509	844
mravnostní kriminalita	189	277	466	231	296	527	231	250	481	222	245	467

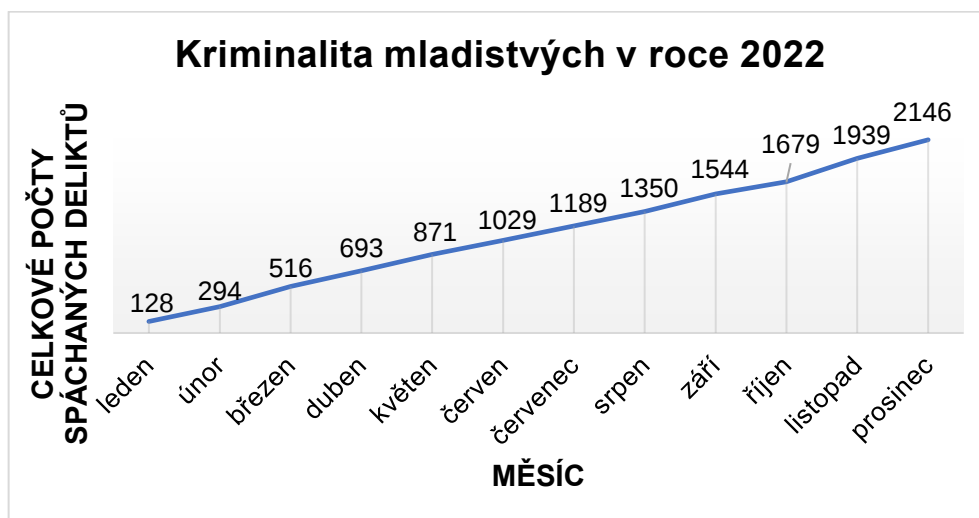
Zdroj: Scheinost a kol., 2022, s. 79

V tabulce 2 jsou zobrazeny počty stíhaných skutků za uvedené roky 2018-2021. Z tabulky vyplývá, že největší zastoupení je u majetkové kriminality, která se v roce 2018 vyšplhala na 865 skutků u mladistvých od 15 do 17 let. V roce 2019 se tento počet zvýšil o pouhých 16 případů. V roce 2020 se jednalo o 735 případů. Nejnižší počet je za rok 2021, kdy majetkových trestných činů bylo mladistvými spácháno celkem 618. Policie ČR zaznamenala v roce 2020 přesných 250 deliktů z mravnostní kriminality u mladistvých, což je o 46 méně než v roce 2019, tedy před vypuknutím pandemie Covid-19. Mírný pokles je zaznamenán u násilné kriminality, kdy se postupně od roku 2018 celkový počet snižuje až na rok 2021. V roce 2021 došlo ke zvýšení násilné trestné činnosti. V daný rok bylo spácháno mladistvými celkem 509 násilných skutků, rozdíl mezi rokem 2020 a 2021 u násilné kriminality mladistvých je 44 případů.

Rok 2021 je charakterizován rozvolňováním veškerých opatření v rámci pandemie Covid-19. To má za následek zvyšování počtu spáchaných trestných činů jak u dospělých pachatelů, tak i u mladistvých delikventů.

Pro aktuálnost a účel této práce byly dále zpracovány grafy vývoje počtu spáchaných deliktů mladistvými za rok 2022 a 2023. Data byla získána z policejních statistik na stránkách PČR. Jedná se o data celkové kriminality mladistvých od 15 do 17 let za rok

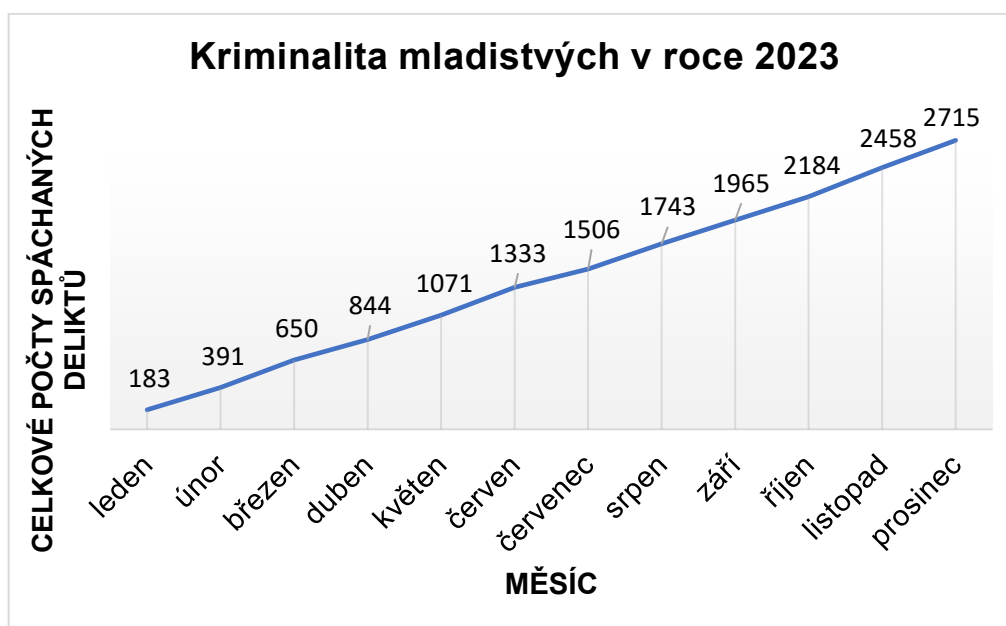
2022 a 2023. Účelem bylo zjistit rozdíly a porovnat data za roky 2018-2021 a roky 2022 a 2023.

Graf 1 Vývoj počtu spáchaných deliktů mladistvými v roce 2022

Zdroj: Policie ČR, 2022, online

Graf 1 znázorňuje počty spáchaných deliktů u mladistvých s nárůstem za každý měsíc v roce 2022. Celková kriminalita mladistvých od 15–17 let byla v roce 2022 v 2146 případech. Jedná se o velký pokles kriminality mladistvých oproti roku 2021, kdy celková kriminalita dosahovala do počtu 3288 trestných činů. Je to o více než 1000 případů méně.

Graf 2 Vývoj počtu spáchaných deliktů mladistvými v roce 2023

Zdroj: Policie ČR, 2023, online

Kriminalita mladistvých za rok 2023 mírně vzrostla. Graf 2 znázorňuje počty spáchaných deliktů za jednotlivé měsíce roku 2023. Hned v lednu daného roku byl počet spáchaných trestných činů vyšší o 55 skutků. Postupně se tyto počty měsíc od měsíce navyšovaly. Na konci roku 2023 bylo objasněno dohromady 2715 spáchaných deliktů mladistvými. Oproti roku 2022 je to o 569 spáchaných skutků více. Od roku 2018 se jedná o nejvyšší počet trestných činů spáchaný mladistvými.

3 Rizikové užívání alkoholu u mládeže

Alkohol je látka, která je po celém světě velmi rozšířena. Existuje několik výzkumů, které potvrzují, že tato droga má na zdraví velký dopad při jejím nadměrném užívání, obzvláště v mladém věku. Podle chemické terminologie jsou „*alkoholy velká skupina organických sloučenin obsahující jeden nebo více hydroxylových (-OH) skupin. Neodborný termín „alkohol“ typicky poukazuje na ethylalkohol (ethanol). Ethanol (C₂H₅OH) je hlavní psychoaktivní složka alkoholického nápoje. V širším slova smyslu je termín „alkohol“ také používán jako odkaz na alkoholický nápoj.*“ (Národní monitorovací středisko, 2015, online)

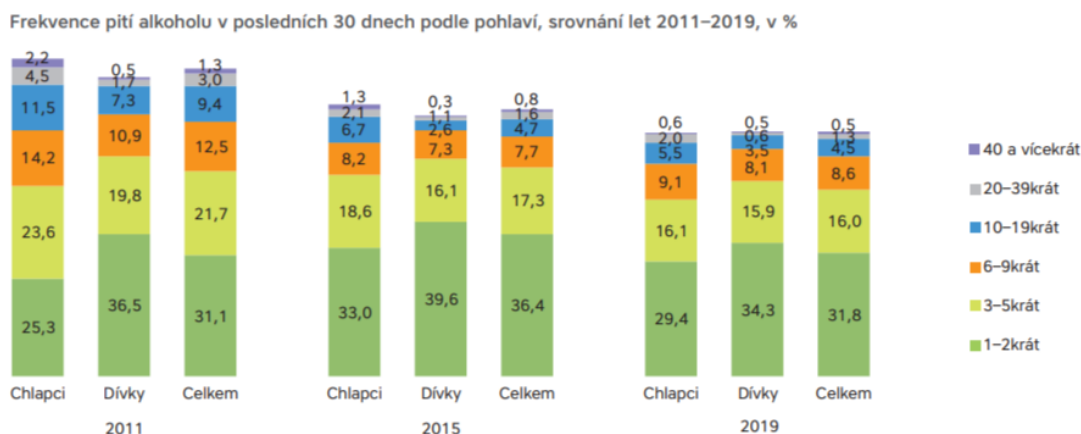
Řadí se mezi psychotropní látky, jež ovlivňují psychické vnímání člověka po požití. Jedná se o tlumivou látku a v určitých dávkách může měnit stav a psychiku konzumátora. Nejčastějšími účinky jsou pocity euforie, uvolnění, zvýšení sebevědomí a ztráta zábrán. Pokud dávka přesáhne optimální hladinu, dochází rovněž k poruchám koordinace pohybů, snižuje se soustředěnost, vnímání situací a jejich okolností. Charakteristickým znakem je i zpomalení reakční doby. Velmi častým znakem je však tlumivá až pochmurná nálada a pocity smutku, proto někteří jedinci spadají do depresí po požití alkoholu. Je známo, že alkohol zvyšuje agresivní chování a existuje zde riziko páčání trestné činnosti. Míra účinků alkoholu však závisí na mnoha faktorech, jež ovlivňují celkovou situaci, je to převážně velikost dávky alkoholu, věk člověka, jeho osobnost či prostředí (NZIP, 2023, online).

Problematika užívání alkoholu u mladistvých je v dnešní době velmi aktuální. Na základě studie ESPAD jsou dospívající v ČR z hlediska alkoholu a drog nejohroženější skupinou v Evropě. Užívání nadměrného množství alkoholu v letech dospívání představuje vážné riziko pro organismus mladého člověka, převážně tedy pokud jde o vnímání okolního světa po požití velkého množství alkoholu. Nešpor ve své publikaci hovoří o tzv. aktivaci mozkových center souvisejících s emocemi a pamětí při tzv. bažení. Jedná se o silnou touhu nebo pocit puzení užívat látku, jež jsou vyvolávány vnějšími spouštěči, k nimž patří například rizikové prostředí, anebo vnitřními spouštěči, tedy únavou, nudou atd. Bažení motivuje k určitému jednání, zhoršuje sebeovládání, oslabuje paměť, schopnost správně se rozhodovat, odvádí pozornost od normálního života, vede k dennímu snění zaměřenému na návykovou látku a prodlužuje dobu reakce. Bažení může zvyšovat i riziko recidivy (Nešpor, 2018, s. 25–73).

Závislost u mladistvých na návykových látkách se vytváří v těle mladého člověka podstatně rychleji než u dospělého jedince. Dochází zde k většímu výskytu rizika otravy alkoholem s ohledem na nižší toleranci. K nejčastějším příčinám smrti u dětí a mladistvých patří úrazy, otravy a jiné násilné jevy, s tím velmi souvisí zneužívání alkoholu. U mladistvých dochází k nebezpečnému jednání pod vlivem alkoholu. U dospívajících, kteří požívají alkohol, dochází ke zpožděnému psychosociálnímu vývoji v oblasti vzdělávání, citového vyzrávání, sebeovládání atd. S užíváním alkoholu je u mládeže velmi často spojena násilná trestná činnost, existuje zde i vyšší riziko sexuálně přenosných nemocí a u dívek nechtěného těhotenství. Celkově pouhé experimentování je rizikové, protože se zvyšuje riziko trestné činnosti a problémů v oblastech života, jako jsou rodina, škola a další (Nešpor, 2018, s. 74).

3.1 Vztah mládeže k alkoholu ve statistikách

Velmi známý projekt, který se zabývá užíváním alkoholu a drog mládeží, je ESPAD, jehož konání je vždy ve čtyřletých intervalech. Jedná se o celoevropskou mezinárodní studii, která se zaměřuje na návykové látky mezi dospívajícími od roku 1995. Poslední studie byla realizována v roce 2019 a soubor tvořilo 2778 žáků ve věku 16 let. Studie se zaměřovala na zkušenosti s alkoholem a jinými látkami u mladistvých narozených v roce 2003. Výsledky ukázaly, že alkohol v životě zkusilo 95,1 % respondentů, přičemž chlapců bylo celkem 45,5 % a dívek 38,4 % ze všech respondentů. U 42 % respondentů lze říci, že se jedná o pravidelné konzumenty alkoholu, v odpovědích uvedli pití alkoholu s frekvencí více než 20krát v životě. Podle výsledků je míra konzumace alkoholu mezi dívkami a chlapci vyrovnaná, u dívek bylo zjištěno, že se často jedná pouze o jednorázovou konzumaci alkoholu. Ve srovnání s předešlými roky si můžeme všimnout na grafu 3, že konzumace alkoholu mezi žáky mírně poklesla, převážně byl zaznamenán pokles pravidelného pití v posledních 30 dnech daného zkoumaného roku (ESPAD, 2019, online).

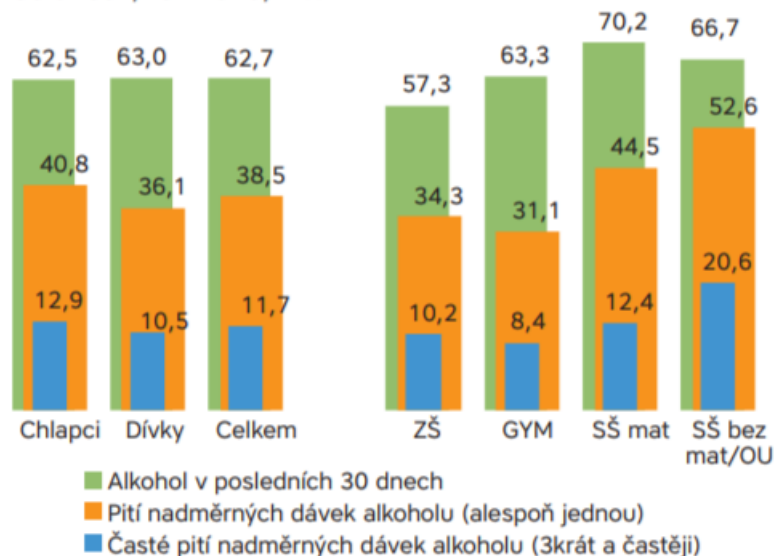
Graf 3 Srovnání míry pití alkoholu u žáků za poslední roky od 2011–2019

Zdroj: ESPAD, 2020, s. 5

S opilostí v posledním roce mělo zkušenost 38,5 % respondentů a z toho 12,3 % žáků uvedlo, že bylo opilých v posledním roce nejméně 3krát. Rovněž jako míra konzumace, tak i výskyt opilosti je u chlapců a dívek docela vyrovnaný. V posledním roce se opilo 3krát a vícekrát 12,9 % chlapců a 11,7 % dívek. V rámci posledního měsíce zkoumaného období bylo zjištěno, že se alespoň jednou opilo 15,3 % šestnáctiletých, výsledky ukázaly, že 2,3 % respondentů se v posledním měsíci opilo nejméně 3krát (ESPAD, 2019, online).

Riziko, které spočívá v pití alkoholu u takhle mladých dospívajících, je pití nadměrných dávek alkoholických nápojů. Nadměrná dávka je definována v podobě 5 a více sklenic alkoholu v době jedné příležitosti. Velkým rizikem je i zkušenost s opilostí, tedy se stavem, kdy měl dotazovaný žák problém s chůzí, mluvením, zvracením, anebo si nedokázal vzpomenout na to, co se stalo. Alespoň 1krát užilo nadměrnou dávku alkoholu v posledním měsíci roku 2019 38,5 % šestnáctiletých respondentů, z toho 40,8 % chlapců a 36,1 % dívek. Pití nadměrných dávek alkoholu 3krát a častěji v posledním měsíci uvedlo 11,7 % žáků. Pití nadměrných dávek alkoholu při jedné příležitosti a pravidelnou konzumaci alkoholu uváděli chlapci, zejména ti, kteří studují na odborných učilištích (ESPAD, 2019, online).

Prevalence konzumace alkoholu v posledních 30 dnech
a pití nadměrných dávek alkoholu při jedné příležitosti
s frekvencí nejméně jednou a 3krát a častěji v posledních
30 dnech, rok 2019, v %

Graf 4 Míra konzumace nadměrných dávek alkoholu u 16letých žáků

Zdroj: ESPAD, 2019, s. 6

U středoškoláků můžeme vidět patrně podobné názory a postoje na pití alkoholu. Ze zdravotního hlediska jsou známa rizika požívání alkoholu u každého člověka, o to víc je to rizikovější v dospívání, kdy je lidský organismus na všechny látky, které se mu do těla dostanou, citlivější. Mnoho mladistvých zastává názor, že na pití alkoholu není nic špatného, někteří mají i smíšené názory. Je však zřejmé, že si mnoho dospívajících neuvědomuje vážná rizika, které alkohol a jeho konzumace přináší. Jediné, co může v této chvíli pomoci, je ovlivnit a přetransformovat jejich postoje k tomu, aby mládež vnímala veškerá rizika, jež jsou s takovým způsobem života spojena (Kraus, 2006, s. 119).

3.2 Rizikové faktory ovlivňující vztah mládeže k alkoholu

Alkohol ohrožoval a ohrožuje předešlou, dnešní, ale i budoucí mladou generaci naší společnosti. Dospívající jsou nejohroženější, ale také nejlépe napravitelnou skupinou, kterou můžeme špatným návykům odnaučit. Závisí to však i na rizikových a určujících faktorech, které ovlivňují právě vztah mládeže k alkoholu. Je potřeba zmínit, že velmi důležitými faktory, jež ovlivňují celkový stav jedince při požívání alkoholu, jsou genetika, osobnost člověka, věk, individuální vývoj a mezi objektivními faktory také společnost,

socioekonomický stav atd. Mezi nejrizikovější skupinu však patří sociálně slabí adolescenti s nízkým vzděláním, kteří pochází z rodiny, v níž se vyskytuje závislost, nebo pokud se v okolí jedince užívají drogy (Janů, Racková, 2008, online).

V první řadě to závisí na osobnosti dospívajícího a jakési dědičnosti, jež může být v případě závislosti rizikovým faktorem. To, co si jedinec přinesl s sebou na svět po svých předcích, spolu s dalšími faktory, negativně, ale i pozitivně ovlivňuje jeho život. Mezi rizika spojená s budoucím užíváním alkoholu a jiných látek můžeme zařadit problémy s návykovými látkami u rodičů, duševní nemoc u předků, komplikovaný porod (poškození mozku), traumata z dětství (projevy syndromu CAN), sklony k násilí a špatnému sebeovládání, nižší inteligence, nízká frustrační tolerance, sklony k depresím, nízká sociální dovednost a mnoho dalších faktorů. Rizika spojená s dědičností musíme brát v souvislosti s dalšími vlivy, které jsou kolikrát daleko více rizikové než samotná dědičnost. Neměli bychom však tuto skutečnost opomíjet (Nešpor, 2001, s. 45–46).

K dědičnosti se pojí i rodina, kde dospívající vyrůstá. Kolikrát bývá často důležitější než samotná dědičnost. Mezi rizika patří nedostatečné věnování se dítěti ze strany rodičů (citová deprivace v dětství), nedostatek vazby dítěte a rodiče, neplnohodnotná péče, přehnaná přísnost, která střídá zanedbávání, nedostatek výchovy, konflikt mezi rodiči, schvalování alkoholu a jiných látek dospívajícímu, požívání alkoholu členy rodiny, chudoba, duševní nemoc rodičů, dítě žije mimo rodinu a nemá domov (dětské domovy), v podstatě se jedná o nedostatečné plnění základních funkcí, které by měla rodina splňovat (Nešpor, 2001, s. 47–48).

Úroveň školy představuje kolikrát spíše protektivní faktory, objevují se zde však i ty rizikové, jež jsou do jisté míry velmi nebezpečné. Ze strany školy je to nedostatečná prevence v oblasti užívání návykových látek a jiného rizikového nebo delikventního chování, nedostatečná spolupráce s rodiči a dalšími organizacemi a kompetentními orgány v rámci prevence užívání alkoholu a návykových látek. Dospívající mají ve škole kolikrát snadnou dostupnost obstarat si alkohol například od jiných žáků, kteří mohou alkohol ukrást doma nebo ho zakoupit. Učitelé kolikrát ani nevědí, že se na škole něco takového děje a jde především o jejich nedostatečnou kontrolu a všímavost, jež by měla být ve škole zaručena. S tím se pojí i školní aktivity, které na některých školách nejsou dostatečné (Nešpor, 2001, s. 48–49).

Ve škole či mimo ni se dospívající stýkají i se svými vrstevníky, jež mají výrazný vliv na jejich změnu chování, pokud se jedinec dostane do skupiny, kde alkohol má své místo. Kamarádi pijí často alkohol a opíjejí se, nikdo nechce být stranou, proto se přidává

k pití každý člen party. K alkoholu se takové skupiny staví pozitivně a zvyšuje se riziko k užívání drog a páchání trestné činnosti. S tím souvisí i jejich protispolečenské jednání, mají problémy s autoritami, rodiče se stávají rivaly a dochází také k zesměšňování a šikaně nejslabšího člena party. Nejvíce rizikovým činitelem je i míra dostupnosti návykových látek mezi dospívajícími, mají totiž mnoho známých a kamarádů staršího věku, kteří jim alkohol a tyto látky obstarávají, tím vzniká riziko závislosti (Nešpor, 2001, s. 50–51).

Společnost a prostředí v dnešní době představuje riziko v jednoduché dostupnosti alkoholu a jiných látek, aktivní nabízení, i přes internet, kde se dá v dnešní době koupit cokoliv. Velmi rizikovým faktorem je i postoj společnosti ke zdraví a převážně u mládeže. Alkohol je nebezpečný nejen při otravě, závažnější je i z dlouhodobého hlediska. I přesto, že k pití alkoholu dochází jen občas, zvyšuje se u dospívajících riziko onemocnění jater, protože játra nejsou schopna odbourat alkohol v takové míře jako u dospělých, dochází však i k onemocnění nervového systému. Dospívání je charakteristické tělesnými, ale i duševními změnami, jež jsou spojeny také s vytvářením nových mozkových buněk. Alkohol může poškozovat paměť a schopnost učení, výsledkem jsou horší studijní i pracovní výsledky. U dospívajících ve věku 17 let, kteří měli problémy s učením a pili alkohol, byl zjištěn, pomocí nukleární magnetické rezonance, menší hippocampus. Jedná se o část mozku, jež je důležitá pro paměť a učení (Hladík, 2009, online).

Mezi další rizika spojená s užíváním alkoholu patří úrazy a dopravní nehody, sebevraždy, sexuální násilí, rizikový nechráněný sex, trestná činnost, vznik závislosti a přechod od alkoholu k jiným drogám. Nešpor tvrdí, že v ČR mají zkušenosti s alkoholem již děti v 8 letech, kterým rodiče svolili pití alkoholu na různých rodinných oslavách. Dospívající mládež v dnešní době pije alkohol běžně. Bylo zjištěno, že dospívající ve věku 18 let, u kterých byl dohled ze strany rodičů nepřiměřený, měli 2krát častější zkušenost s alkoholem a drogami než ostatní dospívající. Mladiství ve věku 15 let, u kterých nebyl čas strávený s rodiči dostatečný, měli zkušenost s alkoholem a drogami 3krát větší než u ostatních. Pokud dospívající pijí často a dochází k časté opilosti, která končí

i otravou, je potřeba zvážit rozhodnutí rodičů, jaký postup zvolí pro nápravu jejich dítěte. Zapojení veřejných složek do případu opilého mladistvého může být někdy i kontraproduktivní. Je třeba zjistit, zda se jedná o jednorázový úlet související s experimentací, nebo o vážné riziko a ohrožení společnosti a jedince. V této chvíli mohou rozhodnout, mimo policii, jiné instituce a další orgány i praktický lékař, který zná mladistvého, rodinu a jejich sociální status nejlépe. I jednorázovou zkušenost s pobytem v nemocnici může dospívající pociťovat jako dostatečnou výstrahu a může být prevencí pro další užívání alkoholu a jiných látek (Hladík, 2009, online).

3.3 Prevence jako ochrana před užíváním alkoholu u mládeže

Je vůbec možné efektivně působit na dospívající jedince a chránit je před užíváním alkoholu a jeho účinky? I přes to, že mládež je velmi ovlivnitelná skupina populace, nachází se převážná většina z nich ve fázi vzdoru. V tento moment dávají za pravdu jen sobě, nebo okolním vlivům, kterými se obklopují. Je však velmi důležité uvést fakt, že i když v české populaci míra užívání alkoholu mezi mládeží klesá, radíme se stále mezi nadprůměrné v rámci evropského měřítka. V kategorii rizikové konzumace alkoholu je mládež zastoupena v 16,8 % populace, z toho 9 % spadá, podle výzkumu Národní strategie v oblasti závislosti, do kategorie vysokého rizika. Podle výzkumu NSZ 2019–2027 je největším problémem vysoká dostupnost a tolerance alkoholu v České republice (NSZ, 2019, s. 11).

V rámci preventivních programů, jejichž dostupnost a kvalita roste, je potřeba zlepšit rovnoměrnost jejich rozsahu a kvality. Hlavním problémem v oblasti školní prevence jsou finance. Mnoho let jsou programy školské primární prevence financovány stejně a z hlediska dnešní doby velmi nedostatečné. Problémem je i nedostatečné finanční ohodnocení školního metodika prevence, proto se prevence probírá z obecného pohledu a není prostor na podrobnější probrání dané problematiky. Chybí preventivní programy zaměřené na prostředí noční zábavy, výkonu trestu odnětí svobody anebo na dané cílové skupiny ze sociálně vyloučených lokalit (NSZ, 2019, s. 14).

Co je však nedostatečné, je absence preventivních programů zaměřené na rodiče, výchovu a občanskou veřejnost. Stále přetrvává nízká informovanost populace v oblasti užívání návykových látek (prospěšnost alkoholu, nepotvrzené mýty). I když míra konzumace alkoholu mezi mládeží klesá, příčiny a faktory jsou na stejném místě, zůstávají

nezmapovány a veškeré preventivní vlivy na mládež zůstávají nevyužity (NSZ, 2019, s. 14).

Z hlediska prevence je tedy potřeba zaměřit se převážně na kvalitu a obsah preventivních programů, větší pozornost věnovat rodičům a veřejnosti, ale také se zaměřit na intervenci na úrovni Policie České republiky, soudů a na dalších specifických místech. Pro obecnou populaci je potřeba dbát na prevenci v oblasti dostupnosti alkoholu v domácnostech, omezovat reklamy spojené s alkoholem, nebo alespoň zmírňovat pozornost dětí na tyto reklamy. Z hlediska dostupnosti v obchodech je třeba zaměřit se na větší kontrolu prodeje alkoholu nezletilým osobám a omezit tím dostupnost alkoholu této skupině, toto rovněž platí i v nočních klubech a v hospodách (MADIO, 2023, online).

4 Výzkumné šetření zaměřené na delikvenci mládeže pod vlivem alkoholu

Výzkumné šetření je částí práce, která se zaměřuje na páchání delikvence pod vlivem alkoholu u mládeže. Jedná se o velmi specifické téma a neexistují v podstatě žádné české ani zahraniční výzkumy, jež by ukazovaly přesné výsledky. Hypotézy a výzkumné šetření se opírají převážně o tvrzení jednotlivých autorů, která lze dohledat v jejich publikacích. K empirické části přispěly i zpracované policejní statistiky za posledních 5 let.

Výzkumné šetření bylo realizováno kvantitativní přístupem, aby bylo možné oslovit k participaci široce pojatý výzkumný vzorek. I z důvodu tématu delikvence byl zvolen tento přístup, který zachovává anonymitu a objektivní výsledky všech studovaných oborů a škol.

4.1 Výzkumný problém, cíle, hypotézy a technika sběru dat

Výzkumným problémem jsou zkušenosti středoškoláků s pácháním delikventního jednání pod vlivem alkoholu. Cílem výzkumného šetření je zjistit, kolik středoškoláků, na konkrétně zvolených školách, spáchalo delikt pod vlivem alkoholu. Dílčími cíli jsou rovněž porovnat jednotlivé obory mezi sebou. V souvislosti s tím je záměrem zjistit, zda má zvolený studovaný obor a typ školy dopad na chování daných středoškoláků či nikoliv. Na základě odborných publikací od autorů, kteří se problematikou delikventního chování zabývají, a odborně provedených výzkumů, byly stanoveny následující 4 hypotézy:

- **Hypotéza č. 1:** Více než 40 % dotazovaných středoškoláků zažilo stav nízké sebekontroly po požití alkoholu.
- **Hypotéza č. 2:** Méně než 20 % dotazovaných dívek spáchalo delikt pod vlivem alkoholu.
- **Hypotéza č. 3:** Více než 30 % dotazovaných spáchalo pod vlivem alkoholu delikty majetkové povahy.
- **Hypotéza č. 4:** Počet spáchaných deliktů pod vlivem alkoholu u středoškoláků bezpečnostních oborů je nižší než u ostatních uvedených oborů.

H1: Více než 40 % dotazovaných žáků zažilo stav nízké sebekontroly po požití alkoholu.

Hypotéza č. 1 vychází z tvrzení od Moravcové a Nešpora, kteří tvrdí podobný fakt o užívání alkoholu v dospívání. Nešpor tvrdí, že rizikem užívání alkoholu v mladém věku je nízká tolerance a zkušenost, která vyvolává sklony k riskování, z toho poté pramení delikventní chování (Nešpor, 2001). Moravcová uvádí, že nízká sebekontrola je důsledkem rizikového a delikventního chování. Podle Moravcové alkohol podporuje impulzivnost a nízkou emoční regulaci, proto mají osoby pod vlivem alkoholu problém se sebeovládáním a dochází k páchání delikventního jednání (Moravcová a kol., 2015). V projektu SAHA, v literatuře od Sobotkové, bylo zjištěno, že alkohol užívaný u adolescentů velmi ovlivňuje jejich chování, a právě adolescence je kritickým bodem pro rozvoj nebezpečného chování (Nielsen Sobotková, 2014).

H2: Méně než 20 % dotazovaných dívek spáchalo delikt pod vlivem alkoholu.

Hypotéza č. 2 vychází z policejních statistik, kde je uvedeno, že průměrný počet stíhaných osob u mužů a žen je 4:1. Podle výsledku uvedeného u Scheinosta z roku 2020, který uvádí, že ženy, mezi osobami do 18 let, páchají trestnou činností mezi 15–17 % z celkové kriminality páchanou mladistvými (Scheinost a kol., 2021, online).

H3: Více než 30 % všech uvedených deliktů od dotazovaných bylo majetkové povahy.

Hypotéza vychází od Krause, který uvádí, že stejně jako u dospělých pachatelů, tak i u mladistvých převládá majetková trestná činnost. Potvrzuje to i statistika od Policie ČR, uvedená v tabulce 2, která porovnává roky 2018–2020. Od roku 2018 se majetková kriminalita u mladistvých zvyšuje, na rozdíl od jiných druhů trestné činnosti (Kraus, 2015).

H4: Počet spáchaných deliktů u žáků bezpečnostních oborů je nižší než u ostatních uvedených oborů.

Hypotéza č. 4 vychází z výzkumu od Pertolda. Bylo zjištěno, že výběr střední školy je rovněž faktorem, který ovlivňuje výskyt rizikového chování, jako je pití alkoholu, nebo užívání jiné návykové látky. Je proto důležité vnímat tento fakt v souvislosti s pácháním delikvence pod vlivem alkoholu (Pertold, 2015). Dále se hypotéza opírá o výsledek z výzkumu od Fendrychové, který ukázal, že nejvíce pravidelných konzumentů bylo

na středních školách s výučním listem, ale ostatní střední školy s maturitou nebyly nijak pozadu. Příležitostní konzumenti alkoholu studovali rovněž na střední škole s maturitou (Fendrychová 2009 in Pediatrie pro praxi, online).

Výzkumné šetření bylo provedeno formou kvantitativního přístupu. Výsledky byly získány pomocí dotazníku přes webové rozhraní a pomocí papírové formy. Výzkumné šetření probíhalo na Střední průmyslové škole chemické v Pardubicích, na Středním odborném učilišti plynárenském v Pardubicích a na Střední lesnické škole a Střední odborné škole ve Šluknově. Dotazník byl zcela anonymní, část dotazníků byla rozeslána hromadným emailem, zbytek byl rozdán středoškolákům v papírové formě. Dotazník obsahoval 19 otázek, z nichž 3 byly otevřené a 3 polouzavřené. Respondenti mohli vybírat z několika odpovědí, nebo si je případně sami dopsat v polouzavřených a otevřených otázkách. V uzavřených otázkách bylo možné vybrat pouze jednu odpověď. Hlavní podmínkou, pro zahrnutí vyplněného dotazníku do výsledků výzkumného šetření, byl věk, který byl v rozmezí 15–19 let. Sběr dat probíhal od května do listopadu roku 2023.

4.2 Charakteristika výzkumného vzorku

Cílovou skupinou je mládež, jež byla definována v teoretické části práce. Výzkumný vzorek tvoří mladiství od 15 do 19 let. Jedná se o žáky středních škol a středního odborného učiliště. Celkově, pro účely výzkumného šetření, dotazník vyplnilo 468 respondentů. Výzkumný vzorek zahrnuje chlapce i dívky v téměř vyrovnaném počtu.

Tabulka 3 *Pohlaví respondentů*

Možnost odpovědí	Abs. četnost	Procenta
Žena	242	51,71 %
Muž	226	48,29 %
Jiné	0	0,00 %
Celkem	468	100,00 %

Tabulka 3 uvádí počet dívek a chlapců, kteří vyplnili dotazník. Dívek bylo celkem 242 (51,71 %) a chlapců 226 (48,29 %).

Tabulka 4 *Věk respondentů*

Možnost odpovědi	Abs. četnost	Procenta
15 let	92	19,66 %
16 let	97	20,73 %
17 let	103	22,01 %
18 let	91	19,44 %
19 let	85	18,16 %
Celkem	468	100,00 %

Věk jednotlivých respondentů je uveden v tabulce 4. Z hlediska věku bylo zastoupeno celkem 92 respondentů (19,66 %), kterým je 15 let, 97 16letých (20,73 %), 103 17letých (22,01 %), 91 18letých (19,44 %) a 85 19letých respondentů (18,16 %).

Tabulka 5 *Studovaná škola*

Odpověď	Abs. četnost	Procenta
Střední průmyslová škola chemická Pardubice	198	42,30 %
Střední odborné učiliště plynárenské Pardubice	78	16,67 %
Střední lesnická škola a Střední odborná škola ve Šluknově	192	41,03 %
Celkem	468	100,00 %

V tabulce 5 jsou uvedeny druhy studovaných středních škol a počty středoškoláků, kteří studují danou střední školu. Střední průmyslovou školu chemickou v Pardubicích studuje celkem 198 dotazovaných (42,30 %), Střední odborné učiliště plynárenské v Pardubicích studuje celkem 78 respondentů (16,67 %) a Střední lesnickou a Střední odbornou školu ve Šluknově studuje celkem 192 respondentů (41,03 %).

Tabulka 6 *Studovaný obor*

Odpověď	Abs. četnost	Procenta
Bezpečnostně právní činnost	302	64,53 %
Požární ochrana	62	13,26 %
Lesnické práce	26	5,55 %
Kominík	36	7,69 %
Instalatér	42	8,97 %
Celkem	468	100,00 %

Tabulka 6 udává jednotlivé studované obory u respondentů. V rámci oborů je na prvním místě obor bezpečnostně právní činnost. Tento obor studuje celkem 302 dotazovaných středoškoláků (64,53 %). 62 respondentů (13,26 %) studuje obor požární ochrana, 26 středoškoláků (5,55 %) obor lesnická práce, 36 středoškoláků (7,69 %) se vyučuje kominíkem a 42 (8,97 %) instalatérem.

4.3 Výsledky výzkumného šetření

Výsledky výzkumného šetření jsou zpracovány do jednotlivých tabulek podle pořadí otázek, jež byly uvedeny v dotazníku. Dotazník vyplnilo celkem 489 respondentů. Po vyhodnocení všech dotazníků a kontrole vyplněných položek u jednotlivých otázek bylo vyřazeno celkem 21 dotazníků pro nesplnění podmínek věku v rozmezí 15–19 let a pro neúplné uvedení odpovědí. Celkový počet, po vyřazení nevyhovujících dotazníků, byl 468 respondentů.

- Otázka č. 1: **Požil/a jsi někdy alkohol ve svém životě?**

Tabulka 7 *Zkušenost s užíváním alkoholu*

Možnost odpovědí	Abs. četnost	Procenta
Ano	460	98,29 %
Ne	8	1,71 %
Celkem	468	100,00 %

Z celkového počtu respondentů má zkušenost s alkoholem převážná většina dotazovaných, a to celkem 460 středoškoláků (98,29 %). Pouze 8 respondentů (1,71 %) se nikdy nenapilo alkoholického nápoje.

- Otázka č. 2: **Pohybujete se ve skupině lidí, kteří pijí často alkohol?**

Tabulka 8 *Pohyb ve skupině lidí s návykem častého užívání alkoholu*

Možnost odpovědí	Abs. četnost	Procenta
Ano	456	97,44 %
Ne	12	2,56 %
Celkem	468	100,00 %

Z výsledků vyplývá, že respondenti mají velmi často blízko k osobám nebo ke skupině lidí, kteří často požívají alkohol a pohybují se v přítomnosti respondentů. Celkem 456 dotazovaných (97,44 %) uvedlo, že bývají v přítomnosti osob, u nichž dochází ke konzumaci alkoholu. Zbylých 12 respondentů (2,56 %) uvedlo, že se s lidmi, kteří požívají alkohol nestýká a nejsou v jejich přítomnosti.

- Otázka č. 3: **Když jsi s touto skupinou lidí, požíváš alkohol?**

Tabulka 9 *Užívání alkoholu ve skupině lidí, kteří často pijí alkohol*

Možnost odpovědí	Abs. četnost	Procenta
Ano	458	97,86 %
Ne	10	2,14 %
Celkem	468	100,00 %

Otázka č. 3 navazovala na otázku č. 2, kdy záměrem bylo zjistit, zda respondenti užívají alkohol rovněž jako osoby, se kterými dotazovaní často přicházejí do styku. Celkem 458 respondentů (97,86 %) uvedlo, že alkohol pije stejně jako osoby, se kterými se schází. Pouze 10 dotazovaných (2,14 %) uvedlo, že alkohol nepije ani s touto skupinou lidí. Může se ve většině případů právě jednat o ty, kteří odpověděli v otázce č. 1, že alkohol nikdy nepili.

- Otázka č. 4: **Jak často piješ Alkohol?**

Tabulka 10 *Míra užívání alkoholu*

Možnost odpovědí	Abs. četnost	Procenta
Nepiji alkohol	10	2,14 %
Párkrát do roka (max. 5×)	107	22,86 %
Každý víkend	106	22,65 %
Více jak 3 dny v týdnu	89	19,02 %
Jednou za týden	156	33,33 %
Celkem	468	100,00 %

Tabulka 10 znázorňuje výsledky míry užívání alkoholu u respondentů. Nejčastější odpovědí bylo, že dotazovaní alkohol pijí maximálně jednou týdně. Takto odpovědělo celkem 156 dotazovaných (33,33 %). Alkohol pije každý víkend celkem 106 dotazovaných (22,65 %). Skoro stejný počet respondentů, tedy 107 (22,86 %), zvolilo odpověď, že pijí alkohol pouze párkrát do roka. Za extrémní výsledek lze považovat skutečnost, že skoro jedna pětina dotazovaných (19,02 %) pije alkohol více jak tři dny v týdnu. Pouze 10 dotazovaných (2,14 %) nepije alkohol vůbec.

- Otázka č. 5: **Vypil/a jsi někdy tolik alkoholu, že jsi se dostal/a do stavu opilosti?**

Tabulka 11 *Stav opilosti po požití velkého množství alkoholu*

Možnost odpovědí	Abs. četnost	Procenta
Ano	412	88,03 %
Ne	32	6,84 %
Nevím	24	5,13 %
Celkem	468	100,00 %

Otázka č. 5 měla zjistit, zda dotazovaní požili takové množství alkoholu, že se dostali do stavu opilosti. Celkem 412 respondentů (88,03 %) uvedlo, že tento stav zažili. Pouze 32 dotazovaných (6,84 %) se nikdy nedostali do stavu opilosti. 24 dotazovaných (5,13 %) odpověděli, že neví. Může se jednat o situaci, kdy si jedinec své chování, nebo okolnosti s tím spojené, nepamatuje a nebyl v danou chvíli nikde žádný svědek, aby opilost potvrdil.

- Otázka č. 6: **Dostal/a jsi se do situace, kdy jsi byl/a mimo své vnímání a měl/a jsi nízký stav sebekontroly?**

Tabulka 12 *Zkušenost se stavem nízké sebekontroly*

Možnost odpovědí	Abs. četnost	Procenta
Ano	437	93,38 %
Ne	31	6,62 %
Celkem	468	100,00 %

Stav nízké sebekontroly zažilo dle výsledků převážný počet všech respondentů. Celkem 437 (93,38 %) bylo někdy ve stavu mimo svého vnímání a zažilo stav nízké sebekontroly. Pouhých 31 dotazovaných (6,62 %) tento stav nikdy nezažilo.

Touto otázkou byla potvrzena **H1: Více než 40 % dotazovaných žáků zažilo stav nízké sebekontroly po požití alkoholu.** Díky výsledku, jež je uveden v tabulce 12, lze zjistit, že většina respondentů, konkrétně 93,38 % dotazovaných, zažilo stav nízké sebekontroly, když byli pod vlivem alkoholu. Je to o 53,38 % více, než bylo v hypotéze uvedeno.

- **Otázka č. 7: Co v tobě vzbuzuje alkohol?**

Tabulka 13 *Pocity po požití alkoholu*

Možnost odpovědí	Abs. četnost	Procenta
Agrese a zlost	122	26,07 %
Smutek	88	18,81 %
Radost a uvolnění	134	28,63 %
Vyšší sebevědomí	96	20,51 %
Nic	28	5,98 %
Celkem	468	100,00 %

V otázce č. 7 mohli respondenti volit z uvedených možností, nebo sami mohli uvést, jaké pocity vnímají, pokud se napijí alkoholu. Předem stanovená byla odpověď: Agrese a zlost, na kterou odpovědělo 122 dotazovaných (26,07 %), dále smutek, který zvolilo 88 respondentů (18,81 %) a poslední byla možnost zvolení radosti a uvolnění, ke které se přiklonilo celkem 134 dotazovaných (28,63 %), což je ze všech uvedených položek nejvíce. Při vyhodnocování byly uváděny odpovědi ve smyslu vyššího sebevědomí při pití alkoholu, takto odpovědělo celkem 96 dotazovaných (20,51 %). Zbýlý počet respondentů 28 (5,98 %) uvedlo, že po požití alkoholu necítí žádné pocity. K této odpovědi se přikláněli zejména ti, kteří alkohol nepijí vůbec anebo ti, kteří na sobě nevnímají žádné známky pocitů.

- **Otázka č. 8: Cítil/a jsi někdy pocit zlosti, nenávisti či agrese, když jsi vypil/a alkohol?**

Tabulka 14 *Zkušenosti s pocitem zlosti a agrese po požití alkoholu*

Možnost odpovědí	Abs. četnost	Procenta
Ano	276	58,97 %
Ne	187	39,96 %
Nevím	5	1,07 %
Celkem	468	100,00 %

Otázka č. 8 zjišťovala, zda se respondenti někdy cítili naštvane, agresivně či měli k něčemu nenávist, když požíli alkohol. Celkem 276 dotazovaných (58,97 %) odpovědělo,

že tento pocit někdy zažili. 187 respondentů (39,96 %) uvedlo, že s tímto neměli nikdy zkušenost a pouze 1,07 %, tedy 5 dotazovaných, odpovědělo, že neví, zda se takto někdy cítili, když požíli alkohol.

- Otázka č. 9: **Porval/a jsi se někdy, když jsi požil/a alkohol?**

Tabulka 15 *Zkušenost s rvačkou pod vlivem alkoholu*

Možnost odpovědi	Dívky	Chlapci	Celkem
Ano	17 (7,02 %)	130 (57,52 %)	147 (31,41 %)
Ne	225 (92,98 %)	96 (42,48 %)	321 (68,59 %)
Celkem	242 (100,00 %)	226 (100,00 %)	468 (100,00 %)

V otázce č. 9 bylo zjištěno, kolik respondentů se porvalo při požívání alkoholu. Z hlediska hypotéz jsou výsledky rozděleny na chlapce a dívky. U dívek je zkušenost s rvačkou podstatně menší než u chlapců. Dívky odpověděli v 17 případech (7,02 %), že mají zkušenost s rvačkou, když pily alkohol. Zbýlých 225 ze všech dotazovaných dívek (92,98 %) tuto zkušenost nemá. U chlapců jsou výsledky opačné, 130 ze všech dotazovaných chlapců (57,52 %) uvedlo, že se někdy porvali, když byli pod vlivem alkoholu. Celkem 96 ze všech dotazovaných chlapců (42,48 %) tuto zkušenost nemá. Celkový počet respondentů, kteří se někdy porvali, když pili alkohol, je 147 (31,41 %), zbylých 321 (68,59 %) tuto zkušenost nemá.

- Otázka č. 10: **Ukradl/a jsi někdy něco někomu, když jsi byl/a pod vlivem alkoholu?**

Tabulka 16 *Krádež pod vlivem alkoholu*

Možnost odpovědi	Dívky	Chlapci	Celkem
Ano	113 (46,69 %)	183 (80,97 %)	296 (63,25 %)
Ne	129 (53,31 %)	43 (19,03 %)	172 (36,75 %)
Celkem	242 (100,00 %)	226 (100,00 %)	468 (100,00 %)

Otázka č. 10 zjišťovala, zda se pokusil někdo z respondentů něco ukrást, když byl pod vlivem alkoholu. Celkový počet těch, kteří odpověděli, že něco někdy ukradli, byl 296 dotazovaných (63,25 %), 172 respondentů (36,75 %) nic neukradlo, když byli pod vlivem alkoholu. Z hlediska pohlaví lze pozorovat větší míru u chlapců. Ze všech

dotazovaných chlapců uvedlo 183 chlapců (80,97 %), že ukradli nějakou věc, když pili alkohol, pouze 43 chlapců (19,03 %) toto nespáchalo. Dívky na tom byly mezi sebou poměrně vyrovnaně. 113 dívek (46,69 %) něco ukradly, když byly pod vlivem alkoholu a 129 (53,31 %) ze všech dotazovaných dívek nic neukradly.

- **Otázka č. 11: Pokud jsi v otázce č. 10 odpověděl/a ANO, co přesně jsi ukradl/a? Uveď:**

Tabulka 17 *Předměty, které respondenti ukradli, když byli pod vlivem alkoholu*

Odpovědi	Dívky	Chlapci	Celkem
Alkohol	24	47	71
Cigarety	14	23	37
Dopravní značka	12	26	38
Patník od silnice	0	4	4
peníze	26	36	62
Sklenička/láhev	19	28	47
oblečení	15	9	24
brýle	3	8	11
drtička	0	2	2
nic	129	43	172
Celkem	242	226	468

Tabulka 17 uvádí výsledky, jež se týkaly otázky č. 11, která navazovala na otázku č. 10. V otázce č. 11 bylo záměrem zjistit, jaké předměty respondenti nejčastěji ukradli, když byli pod vlivem alkoholu. Tato otázka byla otevřená, tudíž respondenti mohli uvádět své vlastní odpovědi. 172 respondentů uvedlo, že nic neukradli, jedná se o ty, kteří pravděpodobně odpověděli v otázce č. 10, že nic neukradli, když byli pod vlivem alkoholu. Ostatní respondenti uváděli nejčastěji alkohol, peníze, různé skleničky a láhve, cigarety, dopravní značky, oblečení a další.

- Otázka č. 12: **Spáchal/a jsi někdy některý z níže uvedený druh skutku, když jsi byl/a pod vlivem alkoholu?**

Tabulka 18 *Druhy spáchaných deliktů pod vlivem alkoholu u chlapců a dívek*

Možnosti odpovědí	Dívky	Chlapci	Celkem
krádež	113 (46,69 %)	183 (80,97 %)	296 (63,25 %)
rvačka	17 (7,02 %)	130 (57,52 %)	147 (31,41 %)
Ublížení na zdraví	0 (0,00 %)	48 (21,24 %)	48 (10,26 %)
znásilnění	0 (0,00 %)	2 (0,88 %)	2 (0,43 %)
Poškození cizího majetku – vandalismus	60 (24,79 %)	189 (83,63 %)	249 (53,21 %)
Nespáchal/a jsem nic	52 (21,49 %)	4 (1,77 %)	56 (11,97 %)
Jiné	0 (0,00 %)	0 (0,00 %)	0 (0,00 %)

Otázka č. 12 a výsledky tabulky 18 se zaměřovaly na druhy spáchaných deliktů, které respondenti spáchali pod vlivem alkoholu. Respondenti měli na výběr z několika možností, mohli však uvést své vlastní odpovědi. Této možnosti žádný z dotazovaných nevyužil. V rámci výběru odpovědí mohli dotazovaní volit více možností, proto hodnoty ve sloupci „celkem“ neodpovídají počtu všech respondentů, ale je vyšší než 468. Nejvíce zastoupený počet spáchaných deliktů bylo majetkové povahy. U dívek se jednalo celkem o 113 (46,69 %) případů a u chlapců 183 (80,97 %). Rvačky se dopustilo celkem 17 dívek (7,02 %) a 130 chlapců (57,52 %). Ublížení na zdraví se nedopustila žádná z dotazovaných dívek, zatímco dotazovaných chlapců, kteří se tohoto dopustili, bylo celkem 48 (21,24 %). Znásilnění uvedli pouze 2 dotazovaní chlapci (0,88 %). Poškození cizího majetku byla druhá nejčastější odpověď respondentů. Celkem 60 dotazovaných dívek (24,79 %) se dopustilo vandalismu a celkem 189 dotazovaných chlapců (83,63 %). Respondenti, kteří se ničeho nedopustili bylo celkem 56 (11,97 %), z toho 52 dívek (21,49 %) a 4 chlapci (1,77 %), z toho vyplývá, že celkový počet respondentů, kteří spáchali nějaký delikt pod vlivem alkoholu, je 412.

Otázka č. 12 se vztahovala k **H3: Více než 30 % všech uvedených deliktů od dotazovaných bylo majetkové povahy.** Tato hypotéza se výsledkem potvrdila. Celkem 296 respondentů (63,25 %) spáchalo delikt majetkové povahy pod vlivem alkoholu. Tento výsledek je o 33,25 % vyšší, než byl předpokládán.

Tabulka 19 Počet spáchaných deliktů respondentů v rámci studovaných oborů

Studovaný obor	Počet spáchaných skutků	Procenta
Bezpečnostně právní činnost	272	66,02 %
Požární ochrana	54	13,11 %
Lesnické práce	22	5,34 %
Kominík	26	6,31 %
Instalatér	38	9,22 %
Celkem	412	100,00 %

Tabulka 19 ukazuje, kolik středoškoláků jednotlivých oborů spáchalo delikt pod vlivem alkoholu. Nejvíce deliktů spáchali středoškoláci oboru bezpečnostně právní činnost, tedy celkem 272 (66,02 %). Dále středoškoláci oboru požární ochrana celkem 54 (13,11 %). Respondenti z nematuritního oboru lesnická práce spáchalo celkem 22 studujících (5,34 %). Celkem 26 žáků (6,31 %) oboru kominík spáchalo delikt pod vlivem alkoholu a 38 žáků (9,22 %) oboru instalatér.

Otázka č.12 se vztahovala k **H4: Počet spáchaných deliktů u středoškoláků bezpečnostních oborů je nižší než u ostatních uvedených oborů.** Tato hypotéza se vyvrátila, hlavním důvodem je především počet respondentů z ostatních oborů, neboť největší zastoupení měl právě obor bezpečnostně právní činnost. Celkem 272 středoškoláků (66,02 %) bezpečnostních oborů spáchalo delikt pod vlivem alkoholu.

- **Otázka č. 13:** Pokud jsi v otázce č. 12 odpověděl/a, že jsi nějaký výše uvedený skutek, nebo jiný, jež jsi sám uvedl/a, spáchal/a, s kým jsi ho spáchal/a?

Tabulka 20 S kým respondenti spáchali skutky, jež uvedli v otázce č. 12

Možnost odpovědi	Dívky	Chlapci	Celkem
Sám	3 (1,58 %)	7 (3,15 %)	10 (2,43 %)
S kamarádem/y	132 (69,47 %)	171 (77,03 %)	303 (73,54 %)
S rodinným příslušníkem	55 (28,95 %)	44 (19,82 %)	99 (24,03 %)
s někým jiným	0 (0,00 %)	0 (0,00 %)	0 (0,00 %)
Celkem	190 (100,00 %)	222 (100,00 %)	412 (100,00 %)

Otázka č. 13 navazuje na otázku č. 12, jež byla zaměřena na druh spáchaných skutků, které respondenti spáchali pod vlivem alkoholu. Ti, kteří některý z uvedených deliktů spáchali, odpovídali na to, s kým tyto delikty páchali. Měli možnost vybrat z předem daných možností, nebo si mohli sami doplnit, pokud skutek spáchali s někým, kdo se v nabídce možností neobjevil. Tato možnost nebyla zvolena žádným respondentem. Největší míra zastoupení byla spáchaní deliktu s kamarádem, to uvedlo celkem 132 dívek (69,47 %) a 171 chlapců (77,03 %). Dále pak s rodinným příslušníkem, kde tuto možnost odpovědi zvolilo 55 dívek (28,95 %) a 44 chlapců (19,82 %). Velmi málo dotazovaných spáchalo delikt sami. Pouze 3 dívky (1,58 %) a 7 chlapců (3,15 %).

- Otázka č. 14: **Řešil se tento delikt s Policií ČR nebo s jiným orgánem jako je například Orgán sociálně právní ochrany dětí? (Kurátor pro děti a mládež)**

Tabulka 21 *Delikty řešené s PČR nebo s Orgánem sociálně právní ochrany dětí*

Možnost odpovědí	Abs. četnost	Procenta
Ano	25	6,07 %
Ne	387	93,93 %
Celkem	412	100,00 %

Tabulka 21 uvádí, u kolika respondentů se řešil delikt, který spáchali pod vlivem alkoholu, s PČR nebo s Orgánem sociálně právní ochrany dětí. Ze všech respondentů, kteří odpověděli, že nějaký skutek pod vlivem alkoholu spáchali, bylo řešeno pouze 25 respondentů (6,07 %). 387 respondentů (93,93 %) nebylo PČR nebo Orgánem sociálně právní ochrany dětí řešeni.

- Otázka č. 15: **Myslíš si, že má požívání alkoholu nějaký vliv na tvé psychické a fyzické zdraví?**

Tabulka 22 *Názory respondentů na užívání alkoholu a jeho vlivu na zdraví*

Možnost odpovědí	Počet	Procenta
Ano	297	63,46 %
Ne	95	20,30 %
Nezajímá mě to	76	16,24 %
Celkem	468	100,00 %

Otázka č. 15 byla zaměřena na názory všech respondentů ohledně dopadů užívání alkoholu na jejich psychické a fyzické zdraví. Celkem 297 respondentů (63,46 %) si myslí, že užívání alkoholu má dopad na jejich celkové zdraví. Dotazovaní, kteří si myslí přesný opak je 95 (20,30 %) a ty, které to nezajímá, zda alkohol je do nějaké míry ovlivňuje, je celkem 76 (16,34 %) ze všech dotazovaných.

4.4 Shrnutí výsledků výzkumného šetření

Cílem výzkumného šetření bylo zjistit, jaký vztah mají středoškoláci s požíváním alkoholu a s pácháním delikvence pod vlivem alkoholu. Na počátku výzkumného šetření byly stanoveny čtyři hypotézy, které vycházely z provedených výzkumů a na základě tvrzení autorů z odborné literatury. Tyto výzkumy se zabývaly požíváním alkoholu u dospívajících a pácháním delikvence. Jako pomoc při orientaci v problematice byly vytvořeny policejní statistiky a grafy trestných činů spáchaných mladistvými za posledních 5 let. Povedly se potvrdit pouze dvě hypotézy. Potvrzena byla **hypotéza č. 1:** Více než 40 % dotazovaných žáků zažilo stav nízké sebekontroly po požití alkoholu. Dále byla potvrzena **hypotéza č. 3:** Více než 30 % dotazovaných spáchalo pod vlivem alkoholu delikty majetkové povahy. **Hypotéza č. 2:** Méně než 20 % dotazovaných dívek spáchalo delikt pod vlivem alkoholu. Nebyla potvrzena. **Hypotéza č. 4:** Počet spáchaných deliktů pod vlivem alkoholu u žáků bezpečnostních oborů je nižší než u ostatních uvedených oborů, rovněž nebyla potvrzena.

První otázka zjišťovala, zda středoškoláci zkusili někdy požit alkohol. Velmi šokují výsledek byl, že převážná většina alkohol požíla, i když podle zákona lze alkohol požívat až od 18 let. Druhá otázka chtěla zjistit, zda se respondenti pohybují ve skupině osob, kteří často požívají alkohol. Více než 95 % respondentů uvedlo, že se pohybují ve skupině lidí, kteří často pijí alkohol, pouze malá část dotazovaných se pohybuje mezi abstinenty. Třetí otázka se pojila k otázce č. 2. Ta měla za cíl zjistit, zda respondenti, kteří se pohybují mezi lidmi, kteří často pijí alkohol, požívají alkohol rovněž jako oni. Skoro většina odpověděla, že alkohol pije, když je v přítomnosti skupiny lidí, kteří pijí často alkohol.

V porovnání s výsledky z projektu ESPAD, který se zaměřoval na zkušenost mladistvých s alkoholem a jinými návykovými látkami, lze uvést, že výsledky studie a výzkumného šetření této práce ukázaly, že alkohol zkusilo více než 90 % mladistvých

v obou případech. Konkrétně ve studii ESPAD 95,1 % (ESPAD, 2019, online). Ve výsledcích výzkumného šetření celkem 98,29 %.

Čtvrtá otázka se snažila zjistit, jak často respondenti pijí alkohol. Výsledky byly různé, Nejvíce však respondenti odpovídali, že pijí alkohol maximálně jednou týdně (33,33 %). Jako velmi vysoký výsledek je pití alkoholu každý víkend. Takto odpovědělo 22,65 % respondentů. Ve výsledcích z projektu ESPAD vyplynulo, že 42 % respondentů je pravidelnými konzumenty alkoholu (ESPAD, 2019, online).

Otázky číslo 5 a 6 se zaměřovaly na stav opilosti a nízké sebekontroly. Výsledky ukázaly, že opilost zažilo 88,03 % respondentů, což vzhledem k věku respondentů není z hlediska jejich zdraví správné. Stav nízké sebekontroly zažilo přes 93 %, tento výsledek je šokující, díky míře užívání alkoholu u dospívajících osob. Pouze 6,62 % dotazovaných tento stav nezažilo. Projekt ESPAD zjistil, že s opilostí v roce 2019 mělo zkušenost 38,5 % respondentů (ESPAD, 2019, online).

Otázka sedmá se zaměřovala na pocity respondentů po požití alkoholu. Velmi vyrovnaný výsledek zastávaly pocity radosti a uvolnění (28,63 %) a agrese a zlosti (26,07 %). Respondenti uváděli pocity vyššího sebevědomí, které ve výběru možností nebylo. Toto psalo přes 18 % respondentů. Otázka osmá se vztahovala k otázce sedmé. Zde se však otázka zaměřovala na zkušenosti s pocitem zlosti, agresivity a nenávisti v době, kdy byli respondenti pod vlivem alkoholu. Více než půlka respondentů (58,97 %) odpověděla, že tento pocit zažila. Tento výsledek dokazuje, že v mnoha případech alkohol zvyšuje určité povahové rysy člověka, převážně u takhle mladých dospívajících. Toto potvrzuje i tvrzení od Moravcové, která uvádí, že velkým problémem je nízká sebekontrola a impulzivnost spojená s nízkou emoční regulací a ochotou riskovat (Moravcová a kol., 2015). Riziko rovněž spočívá také v nižší toleranci, menší zkušenosti, která podporuje sklon k riskování a experimentování (Nešpor, 2018).

Devátá otázka měla za cíl zjistit, zda se některý z respondentů porval, když byl pod vlivem alkoholu. Výsledek u dívek byl velmi nízký. Poprало se pouze 7,02 %. Chlapci na tom byli poměrně hůře, jejich zastoupení bylo v 57,52 %.

Desátá otázka se snažila zjistit, zda dotazovaní něco ukradli, v době, kdy požili alkohol. Celkem 296 (63,25 %) dotazovaných spáchali delikt majetkové povahy a tento výsledek potvrdil hypotézu č. 3. Výsledky se shodují se zpracovanými statistikami PČR, kde za poslední roky byla majetková kriminalita u mladistvých vždy vyšší než ostatní druhy kriminality (Scheinost a kol., 2022).

Jedenáctá otázka byla spojena s předešlou desátou otázkou, zde se však podrobně zkoumalo, jaké předměty respondenti nejčastěji ukradli. Jednalo se nejčastěji o alkohol, cigarety, peníze, nebo oblečení. Objevily se však i předměty typu dopravní značka, drtička nebo patník od silnice, což je velmi neobvyklý předmět.

Dvanáctá otázka měla za cíl zjistit, zda respondenti spáchali některý z uvedených skutků nebo jiný, který mohli uvést. Nejvíce respondenti páchali krádeže 63,25 %, dále rvačky 31,41 %. Objevily se tam dvě odpovědi znásilnění. Tento výsledek byl velkým šokem. Je na uvážení, zda respondenti toto zaškrtnli pro svoji srandu, nebo se to opravdu stalo. Nicméně i když neznáme odpověď a nevíme, zda to skutečně dotyční spáchali, lze tuto odpověď brát jako částečně patologickou myšlenku daného jedince. V rámci této otázky se zjišťovalo i to, jak jsou na tom jednotlivé obory v počtu páchání deliktů. I přes to, že hypotéza č. 4: Počet spáchaných deliktů pod vlivem alkoholu u žáků bezpečnostních oborů je nižší než u ostatních uvedených oborů, nebyla potvrzena, lze pozorovat, že většina z nematuritních oborů se některého deliktu dopustila. Například 38 respondentů z učebního oboru instalatér spáchalo nějaký delikt, pouze 4 respondenti z tohoto oboru nic nespáchali. Důsledkem výsledku, který hypotézu nepotvrdil, také byl počet respondentů bezpečnostních oborů, kterých bylo poměrně více než těch nematuritních.

Otázka třináctá se snažila zjistit, s kým respondenti dané delikty spáchali. Jak bylo očekáváno, nejčastější odpovědi byli kamarádi (73,54 %) a poté rodinní příslušníci (24,03 %). Otázka čtrnáct zjišťovala, zda se delikt, který respondenti spáchali, řešil s PČR nebo s Orgánem sociálně právní ochrany dětí. Většina odpověděla, že se neřešil žádný skutek s žádnou institucí (93,93 %).

Patnáctá otázka řešila názor respondentů na užívání alkoholu a jeho vliv na fyzické a psychické zdraví. Více než polovina dotazovaných (63,46 %) si myslí, že alkohol na ně vliv má. Objevily se tam však odpovědi, že to buď respondenty nezajímá, nebo si myslí, že to na ně žádný vliv nemá.

Z celkového výsledku vyplývá, že se zkoumaná mládež s alkoholem setkává velmi často a pohybuje se mezi lidmi, kteří pijí alkohol. Výsledky ukázaly, že mnoho dospívajících pije alkohol více, než je zdravo a dle zákona nesplňují ani podmínky pro požívání alkoholu. Dnešní doba je zrychlenou dobou, proto se dospívající snaží stát rychleji dospělými a mají tendenci vytvářet stejné návyky jako dospělí. I v rámci páchání delikvence, kdy se často dopouštějí protiprávního jednání v době, kdy jsou pod vlivem alkoholu. Nejčastějším deliktem jsou krádeže, které jsou mezi mladými velmi časté.

I přes to, že nebyly potvrzeny všechny hypotézy, je potřeba se na výsledky dívat s ohledem na všechny souvislosti.

Tyto výsledky nelze zobecňovat, neboť se vztahují pouze na daný okruh vybraných respondentů pro toto výzkumné šetření.

Závěr

Bakalářská práce se zabývala delikvencí pod vlivem alkoholu u mládeže. Práce měla za cíl popsat základní pojetí delikvence, popsat mládež jako skupiny dospívajících, a to hlavně z trestněprávního pohledu. Dále se zabývala alkoholem a jeho účinky na lidské tělo. Součástí kapitol byly statistiky, jak z policejní praxe, tak z výzkumných studií, které přidávaly faktům praktický náhled na problematiku.

První kapitola se zabývala mládeží z trestněprávního pohledu, kdy hlavním tématem byla převážně právní charakteristika a trestní sankce ukládané mládeži. Druhá kapitola byla o delikvenci, zabývala se převážně charakteristikou a souvisejícími pojmy, jako je kriminalita nebo rizikové chování. Součástí této kapitoly byly i policejní statistiky delikvence mladistvých. Třetí kapitola, poslední z teoretické části, byla zaměřena na alkohol. Byly zde uvedeny statistiky o alkoholu a o požívání alkoholu u mladistvých, dále s tím spojená rizika s užíváním alkoholu a rizika, jež ovlivňovala přístup mládeže k alkoholu.

Součástí bakalářské práce byla i empirická část s výzkumným šetřením, jež se zabývala pácháním delikvence mládeží pod vlivem alkoholu. Výzkumné šetření bylo zrealizováno pomocí anonymního dotazníku v elektronické a papírové podobě, jež byl rozeslán a rozdán mezi respondenty. Otázky se zaměřovaly na to, jaký vztah mají respondenti k alkoholu, zda pijí alkohol, jak často a v jaké míře. Hlavním cílem bylo zjistit, jaké delikty páchají pod vlivem alkoholu a zda vůbec nějaké páchají. Porovnat obory v rámci spáchaných deliktů mezi sebou a zjistit, jaký je hlavní důsledek toho, že mládež takto s alkoholem hazarduje.

Výsledky ukázaly, že mládež, i tak v mladém věku, požívá alkohol v docela dost velké míře, kdy by se to dalo vyrovnat i dospělému jedinci. Prostřednictvím výzkumnému šetření bylo zjištěno, že zkoumaná mládež páchá delikvenci, když je pod vlivem alkoholu. Tento fakt totiž statistiky dosud neukázaly, neboť se v policejních statistikách nevyhodnocuje u mladistvých pachatelů. Nejčastějším deliktem jsou, podle výsledků, delikty majetkové povahy a rvačky. Tento výsledek je mladistvé populaci dosti blízký, neboť většinou tyto delikty páchají spíše spontánně s partou kamarádů, nebo když se nudí. To je rovněž další výsledek, jež se po vyhodnocení ukázal. Většina dotazovaných, kteří nějaký delikt spáchali, byli v přítomnosti party kamarádu či kamaráda. Tento výsledek lze vyhodnotit jako důsledek vlivu part a kamarádů, kterých se jedinec uchytne.

Dosud nebyly dopodrobna provedeny výzkumy na toto téma, neboť je složité se dostat k určitým informacím v rámci PČR, ale také z hlediska důvěry dospívajících. Bakalářská práce by však mohla sloužit jako nástin toho, že tato problematika není dostatečně řešena v dostupných zdrojích a měla by být více sledována z hlediska života dospívajících a dopadů alkoholu na život mladé generace. Výsledky rovněž vypověděly, že ne každý dospívající zná rizika užívání alkoholu, a hlavně pití alkoholu ve velké míře. I přes to, že výzkumy na vliv alkoholu na zdraví člověka existují, není toto téma dostatečně probíráno jak v rámci prevence užívání alkoholu, tak v prevenci páchání trestné činnosti.

Seznam použitých zdrojů

Tištěné zdroje

BĚLÍK, Václav, HOFERKOVÁ, Stanislava, KRAUS, Blahoslav a kol. *Slovník sociální patologie*. Praha: Grada, 2017. 120 s. ISBN 978-80-271-0599-1.

BLAŽEK, Petr, FISCHER, Slavomil a ŠKODA, Jiří. *Delikvence: analýza produktů činnosti delikventní subkultury jako diagnostický a resocializační nástroj*. Praha: Grada Publishing, 2019. 160 s. ISBN 978-80-271-2013-0.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Kriminální chování. In: KABÍČEK, Pavel a kol. *Rizikové chování v dospívání a jeho vztah ke zdraví*. Praha: Triton, 2014, s. 176-186. ISBN 978-80-7387-793-4.

KALINA, Kamil. *Mezioborový glosář pojmů z oblasti drog a drogových závislostí*. Praha: Filia nova, 2001. 118 s. ISBN 80-238-8014-4.

KRAUS, Blahoslav a kol. *Středoškolská mládež a její svět na přelomu století*. Brno: Paido, 2006. 156 s. ISBN 80-7315-125-1.

KRAUS, Blahoslav. *Sociální deviace v transformaci společnosti*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015. 210 s. ISBN 978-80-7435-575-2.

MATOUŠEK, Oldřich a MATOUŠKOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, 2011. 344 s. ISBN 978-80-7367-825-8.

MORAVCOVÁ, Eva, PODANÁ, Zuzana, BURIÁNEK, Jiří a kol. *Delikvence mládeže: Trendy a souvislosti*. Praha: Stanislav Juhaňák –Triton, 2015. 231 s. ISBN 978-80-7387-860-3.

NIELSEN SOBOTKOVÁ, Veronika a kol. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Praha: Grada Publishing, 2014. 152 s. ISBN 978-80-247-4042-3.

NEŠPOR, Karel. *Vaše děti a návykové látky*. Praha: Portál, 2001. 160 s. ISBN 80-7178-515-6.

NEŠPOR, Karel. *Návykové chování a závislost*. Praha: Portál, 2018. 255 s. ISBN 978-80-262-1357-4.

PERTOLD, Filip. *Přechod na střední školu, pití alkoholu a vliv vrstevníků na kouření mládeže*. Praha: Národohospodářský ústav AV ČR, 2015. Studie. ISBN 978-80-7344-365-8.

PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2013. 395 s. ISBN 978-80-262-0403-9.

SMIK, Ján. Dospievanie a riziká dospievania. In: LABÁTH, Vladimír, AMBRÓZOVÁ, Alena, SMIK, Ján a ŠTÚROVÁ, Jana. *Riziková mládež: možnosti potenciálnych zmien*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001. 157 s. ISBN 80-85850-66-4.

Elektronické zdroje

HLADÍK, Michal. Alkohol – problém u dětí a mladistvých. *Pediatric pro praxi* [online]. 2009, roč. 10, č. 1, s. 48–50 [cit. 2023-07-19]. Dostupné z: <https://www.pediatricpropraxi.cz/pdfs/ped/2009/01/14.pdf>.

MADIO. Alkohol u dětí a dospívajících – prevence a léčba. In: *Madio* [online]. Madio, 2023 [cit. 2023-12-22]. Dostupné z: <https://www.madio.cz/blog-ucitel/alkohol-u-deti-a-dospivajicich-prevence-a-lecba/>.

NÁRODNÍ MONITOROVACÍ STŘEDISKO. Glosář pojmů. In: *Drogy-info* [online]. Praha: Úřad vlády ČR, 2015 [cit. 2024-02-01]. Dostupné z: <https://www.drogy-info.cz/publikace/glosar/?g=15>.

NSZ. Národní strategie prevence a snižování škod spojených se závislostním chováním 2019–2027 [online]. Praha: Úřad vlády ČR, 2019 [cit. 2023-12-22]. Dostupné z: file:///C:/Users/42073/OneDrive/Plocha/bc/bakal%C3%A1%C5%99ky%20a%20studie/Narodni_strategie_2019-2027_fin.pdf.

NZIP. Účinky alkoholu na chování člověka. In: *Národní zdravotnický informační portál* [online]. Praha: Ministerstvo zdravotnictví ČR a Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR, 2023 [cit. 2023-07-19]. Dostupné z: <https://www.nzip.cz/clanek/778-ucinky-alkoholu-na-chovani-cloveka>.

POLICE ČR. Statistické přehledy za rok 2022. *Policie České republiky* [online]. Praha: Policie České republiky, 2023 [cit. 2023-12-22]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2022.aspx>.

RACKOVÁ, Sylva a JANŮ, Luboš. Antidepresiva, deprese a závislost na alkoholu. *Psychiatrie pro praxi* [online]. 2008, roč. 9, č. 3, s. 126–129 [cit. 2023-07-19]. Dostupné z: <https://www.psychiatriepropraxi.cz/pdfs/psy/2008/03/06.pdf>.

FENDRYCHOVÁ, Jaroslava. Postoje mládeže ke kouření a k požívání alkoholických nápojů. *Pediatric pro praxi* [online]. 2009, roč. 10, č. 5, s. 335–337 [cit. 2023-12-12]. Dostupné z: file:///C:/Users/42073/OneDrive/Plocha/bc/bkal%C3%A1%C5%99ky%20a%20studie/Solen_ped-200905-0013.pdf.

SCHEINOST, Miroslav a kol. *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2021*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2022. 232 s. ISBN 978-80-7338-200-1.

SCHEINOST, Miroslav a kol. *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2020*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2021. 262 s. ISBN 978-80-7338-196-7.

ESPAD. *Zaostřeno* [online]. 2020, roč. 6, č. 5, 20 s. [cit. 2023-07-19]. ISSN 2336-8241. Dostupné z: https://www.drogy-info.cz/data/obj_files/33292/1057/Zostreno%202020-05_ESPAD%202019.pdf.

Legislativa

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (o soudnictví ve věcech mládeže). In: *Zákony pro lidi* [online]. AION CS, s. r. o., 2023 [cit. 2023-07-10]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-218>.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. In: *Zákony pro lidi* [online]. AION CS, s. r. o., 2023 [cit. 2023-07-10]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. In: *Zákony pro lidi* [online]. AION CS, s. r. o., 2023 [cit. 2023-07-10]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>.

Seznam objektů

Seznam tabulek

Tabulka 1 <i>Přehled počtu spáchaných deliktů v letech 2017-2021 s rozdělením podle věku delikventů</i>	28
Tabulka 2 <i>Přehled počtu spáchaných deliktů v letech 2018-2021 podle věku delikventů a jednotlivých druhů kriminality</i>	29
Tabulka 3 <i>Pohlaví respondentů</i>	42
Tabulka 4 <i>Věk respondentů</i>	43
Tabulka 5 <i>Studovaná škola</i>	43
Tabulka 6 <i>Studovaný obor</i>	44
Tabulka 7 <i>Zkušenost s užíváním alkoholu</i>	45
Tabulka 8 <i>Pohyb ve skupině lidí s návykem častého užívání alkoholu</i>	45
Tabulka 9 <i>Užívání alkoholu ve skupině lidí, kteří často pijí alkohol</i>	45
Tabulka 10 <i>Míra užívání alkoholu</i>	46
Tabulka 11 <i>Stav opilosti po požití velkého množství alkoholu</i>	47
Tabulka 12 <i>Zkušenost se stavem nízké sebekontroly</i>	47
Tabulka 13 <i>Pocity po požití alkoholu</i>	48
Tabulka 14 <i>Zkušenosti s pocitem zlosti a agrese po požití alkoholu</i>	48
Tabulka 15 <i>Zkušenost s rvačkou pod vlivem alkoholu</i>	49
Tabulka 16 <i>Krádež pod vlivem alkoholu</i>	49
Tabulka 17 <i>Předměty, které respondenti ukradli, když byli pod vlivem alkoholu</i>	50
Tabulka 18 <i>Druhy spáchaných deliktů pod vlivem alkoholu u chlapců a dívek</i>	51
Tabulka 19 <i>Počet spáchaných deliktů respondentů v rámci studovaných oborů</i>	52
Tabulka 20 <i>S kým respondenti spáchali skutky, jež uvedli v otázce č. 12</i>	52
Tabulka 21 <i>Delikty řešené s PČR nebo s Orgánem sociálně právní ochrany dětí</i>	53
Tabulka 22 <i>Názory respondentů na užívání alkoholu a jeho vlivu na zdraví</i>	53

Seznam grafů

Graf 1 <i>Vývoj počtu spáchaných deliktů mladistvými v roce 2022</i>	30
Graf 2 <i>Vývoj počtu spáchaných deliktů mladistvými v roce 2023</i>	30
Graf 3 <i>Srovnání míry pití alkoholu u žáků za poslední roky od 2011–2019</i>	34
Graf 4 <i>Míra konzumace nadměrných dávek alkoholu u 16letých žáků</i>	35

Příloha

Příloha A Dotazník

DELIKVENCE POD VLIVEM ALKOHOLU U MLÁDEŽE

Dotazník, který držíte v ruce, je vytvořen studentkou sociální patologie a prevence z PdF UHK pro empirickou část její závěrečné práce. Téma delikvence je její hlavní téma práce a zaměřuje se na delikvenci, která je páchána mládeží, ve věkovém rozmezí od 15–19, pod vlivem alkoholu. Jejím cílem je zjistit výskyt delikventního jednání u cílové skupiny a apelovat na zpracování kvalitnějších preventivních programů v této oblasti.

Dotazník je anonymní a veškeré zaznamenané odpovědi budou využity pouze pro účely výzkumného šetření bakalářské práce. Vyplněním tohoto dotazníku souhlasíte se zpracováním zaznamenaných odpovědí do výsledků a statistik bakalářské práce.

Prosím o pravdivé vyplňování veškerých položek, aby nedošlo ke zkreslení výsledků. Uvádějte zkušenosti, které se odehrály/neodehrály od 15 let vašeho věku.

1. Požil/a jsi někdy ve svém životě alkohol?

- a. Ano
- b. Ne

2. Pohybujete se ve skupině lidí, kteří pijí často alkohol?

- a) Ano
- b) Ne

3. Když jsi s touto skupinou lidí, požíváš alkohol?

- a) Ano
- b) Ne

4. Jak často piješ alkohol?

- a) Nepiji alkohol
- b) Párkrát do roka (max. 5x)
- c) Každý víkend
- d) Více jak 3 dny v týdnu
- e) Jednou za týden

5. Vypil/a jsi někdy tolik alkoholu, že jsi se dostal/a do stavu opilosti?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

6. Dostal/a jsi se do situace, kdy jsi byl/a mimo své vnímání a měl/a jsi nízký stav sebekontroly?

- a) Ano
- b) Ne

7. Co v tobě vzbuzuje alkohol?

- a) Agresi a zlost
- b) Smutek
- c) Radost a uvolnění
- d) jiné, uveď: _____

8. Cítil/a jsi někdy pocit zlosti, nenávisti či agrese, když jsi vypil/a alkohol?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

9. Porval/a jsi se někdy, když jsi požil/a alkohol?

- a) Ano
- b) Ne

10. Ukradl/a jsi někdy něco někomu, když jsi byl/a pod vlivem alkoholu?

- a. Ano
- b. Ne

11. Pokud jsi v otázce č. 10 odpověděl/a ANO, co přesně jsi ukradl/a? Uveď:

12. Spáchal/a jsi někdy některý z níže uvedený druh skutku, když jsi byl/a pod vlivem alkoholu?

- a) Krádež
- b) Rvačka
- c) Ublížení na zdraví
- d) Znásilnění
- e) Poškození cizího majetku – vandalismus
- f) Nespáchal/a jsem nic
- g) Jiné (uveď): _____

13. Pokud jsi v otázce č. 12 odpověděl/a, že jsi nějaký výše uvedený skutek, nebo jiný, jež jsi sám uvedl/a, spáchal/a, s kým jsi ho spáchal/a?

- a) Sám
- b) S kamarádem/y
- c) S rodinným příslušníkem
- d) s někým jiným (uveď): _____

14. Řešil se tento delikt s Policií ČR nebo s jiným orgánem jako je například Orgán sociálně právní ochrany dětí? (Kurátor pro děti a mládež)

- a) Ano
- b) Ne

15. Myslíš si, že má požívání alkoholu nějaký vliv na tvé psychické a fyzické zdraví?

- a. Ano
- b. Ne
- c. Nezajímá mě to

16. Pohlaví: žena / muž / jiné

17. Věk: 15/16/17/18/19

18. Na jaké škole studuješ? _____

19. Jaký studuješ obor? _____